భీమప్రతిజ్ఞ

(అయిదంకముల నాటకము)

సర్వస్వామ్య సంకలితము.



వెల రు. 0-12-0.

గ్రంథకర్త:

క. కోదండరామయ్య.



భీమప్రతిజ్ఞ

(అయిదంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త:

కల్లపాలెం కోదండరామయ్య

ప్రకాశకుడు (సర్వస్వామ్య యజమాని)యు :

రంగా వెంకటరత్నం,

బుక్కుసెల్లర్, బెజవాడ.

బెజవాడ:

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపఁబడియె.

1924

[వెల అ. 12

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

పురుషులు:—

ధర్మరాజు	ఘటోత్కచుఁడు
భీముఁడు	దుర్యోధనుఁడు
అర్జునుఁడు	కర్ణుఁడు
నకులుఁడు	ద్రోణాచార్యులు
సహదేవుఁడు	కృపాచార్యులు
ధౌమ్యుఁడు	అశ్వత్థామ
ఆంజనేయుఁడు	శకుని
నారదుఁడు	నలకూబర, మణిభూషణులు
దీర్ఘదంష్ట్రుఁడు—సేవకుఁడు	బ్రహ్మ మొదలగు వారు

స్త్రీలు:—

ద్రౌపది

నటి

పండితాభిప్రాయము

భీమప్రతిజ్ఞయను నాటకమును పాంగముగఁ దిలకించితిని. శైలి మృదువయి నాటక ప్రేక్షకులకు సుబోధమై యున్నది. కథావిధానము తత్తదుచితశబ్దార్థ ప్రసంగాది భూయిష్ఠమై సమంజసముగా నున్నది.

10—7—1914.

పురాణం రామచంద్రశాస్త్రి,
ముక్త్యాల జమీందారుగారి ఆస్థాన పండితుఁడు.

IN MEMORY

OF

MY BELOVED FATHER

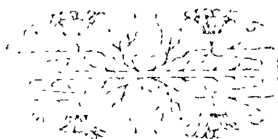
LATE

Karlapalem Kamiah Pantulu.

[illegible]

కర్లపాలెం కామయ్య [illegible] గారి

[illegible]



శా. శ్రీ [illegible] సేవింపుచుండెదగన్
[illegible] దనము [illegible] నేత్రంబునన్ [illegible]
[illegible] దృష్టి పరంపరల్ [illegible] తాకృతిన్ [illegible]
[illegible] శాశ్వతానందమున్.

కవిజీవితము

ఈ కవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. హరితసగోత్రసంభవుఁడు. ఇంటిపేరు కర్లపాలెమువారు. తండ్రి కామయ్య, తల్లి నరసమాంబ, భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ. ఈ కవి హూణశకము 1884 సంవత్సరమున జన్మించె. వీరన్నదమ్ములు నలువురు. సోదరిలిరువురు. వీరి కాపురము గుంటూరుమండలమునందలి బాపట్లతాలూకాలోని కర్లపాలెమను గ్రామము. వీరిది విద్వత్కవిసాంప్రదాయము. కృష్ణామండలమునందలి కముకలూరు తాలూకాలో చేరిన వడాలి గ్రామమునందు శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి దేవాలయము ప్రతిష్ఠించి, నవాబు నిజాముద్దౌలాగారివలన ఆగ్రామము స్వామివారికి జాగీరు సంపాదించిన "కర్లపాలెము నారాయణసోమయాజి" అను శ్రీపరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీపురుషోత్తమానందావధూత వీరివంశములోనివారే. ఈకవి ముత్తాతయగు నరసింగయ్యగారు మంచికవి. కొన్నిగ్రంథములు రచించెను. ఇప్పుడు తత్కృతమగు నరసింహశతక మొకటి కనుపించుచున్నది. తాతగారగు రామన్నగారు పండితుఁడును, వీరి పెదతండ్రి నరసింహముగారు కవియును, పండితుఁడును, పినతండ్రి బుచ్చయ్యగారును కవియె. ఈ బుచ్చయ్యగారు వ్రాసిన సనత్కుమారీయ మొకపత్రికలో ప్రచురమైనది. ఇంతయేల! నీకవివంశజు లందరు మొత్తముమీఁదఁ జక్కనికవిత్వముఁ జెప్పుటయందు సమర్థులు. ఇట్టి విద్వత్కవిసాంప్రదాయమునందు జనించిన వీరికిఁ గవిత్వశక్తి గలుగుట యబ్బురము కాదు. ఈకవి మొదట వ్రాసినది "కాంతి" యను చిన్నిపొత్తము. ఇందు స్త్రీలకు వలయు నీతులు, ధర్మములు చక్కనిశైలిని మధురముగా వ్రాయఁబడినవి. ఇవి విద్యాశాఖవారిచే నంగీకరింపబడి, బాలికాపాఠశాలలయందు బఠనగ్రంథమై యచిరకాలమున నాలుగుముద్రణములంది చాల వ్యాప్తియు, గౌరవము నందినది. పిమ్మట "భీమప్రతిజ్ఞ"యను నీ నాటకము రచించెను. ఇందలి శైలి మిక్కిలి మృదుమధురము. పాకము బహిరంతస్స్ఫురద్రసమగు ద్రాక్షాపాకము. మిక్కిలి నిర్దుష్టమైన సరళప్రవాహముతో కవిత్వధోరణిగలది. పాత్రౌచిత్యమును, రసప్రచారమును జక్కఁగఁ బోషింపఁబడినవి. ప్రదర్శనానుకూలమగుచందమున మనోహరమగు సందర్భశుద్ధి గలిగియున్నది. కుడువబోవువారలకుఁ గూరలరుచి యెఱింగించునట్లు ఇందలి గుణాగుణవిమర్శన మతిప్రసంగమగునని పాఠకులే ఇందలి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింపఁగలరని యింతటితో విరమించెదము.

అంగలూరు,
15—4—1914.

ఇట్లు,
శివ వేంకటకవులు.
{అడవి సాంబశివరావు.
నందగిరి వేంకటప్పరావు.}

విజ్ఞప్తి

ఆర్యులారా!

ఇదియే నా ప్రప్రథమోద్యమము గాన నిందు పెక్కుదోషము లుండక మానవు. కావున నిందుగల దోషంబుల ద్రోచిపుచ్చి, సుగుణములు గలవేని వాని గ్రహించి నన్ను మన్నింప సుజనాళి కంజలిఁ జేయువాఁడ.

ఈనాటకమును క్రీ. శ. 1914 సం॥న సౌగంధికాపహరణ మను పేర దొలుత ప్రచురించితిని. దీని నిప్పుడు "భీమప్రతిజ్ఞ" యను పేరుతో గొంత మార్చి రెండవతూరి ప్రచురించుచున్నాఁడను.

మచ్ఛ్రేయోభిలాషులగు నెవరైన నిందలి లోపంబుల దయతో నాకుఁ దెలియఁ జేసినయెడల, వానిని సంతసపూర్వకముగ నందికొని, క్రొత్తకూర్పునందు సవరించు కొనియెద.

బెజవాడ,
10—8—1914.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
కర్లపాలెం కోదండరామయ్య,
గ్రంథకర్త.



శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

నాంది.

శా॥ శ్రీభూనీళలు చేరఁగొల్వఁగ ముని ♦ శ్రేణుల్ నుతింపన్ గృపా
ర్ద్రీభూతిస్వశుభావలోకనరుచుల్ ♦ దీపింప వెన్నుండు మ
త్తేభాహల్యవిభీషణద్రుపదజా ♦ నేకుల్ సుఖంబంద నే
యేభావంబులఁ బ్రోచెఁ; బ్రోచు నటు మి♦మ్మిష్టార్థసంధాయియై॥

ఉ॥ కోరికమీఱఁగాఁ దనదు♦కోమలికిం బ్రియముల్ ఘటింపఁగాఁ
గోరి సురాళితోడ నతి♦ఘోరరణంబొనరించి మించి, యం
భోరుహనేత్రుఁడుర్ వనజ♦ముం గొని తెచ్చి యొసంగు సత్యభా
మారమణుండు ప్రోచు ననూ♦నశుభాభ్యుదయాప్తి సభ్యులన్॥

(నాంద్యంతమునందు)

సూత్ర—సకలకలాపరిపూర్ణులగు సభాసదుల కానందంబే నాటకప్ర
దర్శనంబునం గలుగఁగలదు? (ఆలోచించి) ఏమీ, స్ఫురణకు రాకు
న్నయదే! నాయర్ధాంగిని రావించియైన నాలోచించెదఁగాక!
ప్రేయసీ! సత్వరముగ రమ్ము.

(తెరలో "వచ్చుచుంటి"నని ధ్వని వినఁబడును)

ఏమీ, వచ్చుచుంటినని పల్కుచు నింకను రా నాలసించెనే! ఛీ! చే
యఁబూనిన కార్యము నెఱవేరినఁగాని యాఁడువారు మఱియొక
కార్య మూహింపరుకదా!

చ॥ అవసరమెంతయో గలిగి ♦ యాతురతన్ సతి! రమ్మటన్న, దా
నవసర మించుకేని మన♦మందుఁ దలంపదు జ్ఞానశూన్యయై;
యువిదలు మూర్ఖలన్ మదిని ♦ యోజనచేయ రకార్యకార్యముల్
భువిఁ దమయంతిమే సఫల♦ముం గనఁజూచెద రెట్టివేళలన్ ॥

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! నా యాలస్యంబునకు క్షమింప వేఁడెద. నన్నుఁ బిలిచినకారణం బెయ్యది?

సూత్ర—ప్రియసీ! ఇప్పుడేదేని నవీనరూపకంబొండు ప్రదర్శించి, యీ సభాస్తారులమనంబులు రంజిలఁజేయ నెంచితి. కాని, యెద్దిప్రదర్శిం తునాయని యోజింపుచుంటి. కావున నీకుఁ దోఁచినచో నొకదాని నెఱింగింపఁగోరెద.

నటి—నాథా! నామది నొకకోర్కెగలిగె. దానినెఱవేర్తుమంటిరేని నీ సభ్యుల కామోదదాయకం బగునాటకం బొండు యోజించెద.

సూత్ర—సఖీ! ము న్నమితబలోన్నతుండగు మరున్నందనుఁడంతటిమేటి ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప నెంచి, కడు నిడుమలఁగుడిచియుండ, నా యంతవాఁ డెట్లులఁ దీర్పగల్గుదు? ముం దెఱింగింతువేని యాలోచించెద.

నటి—నాథా! ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప మరున్నందనుండు కడునిడు మలఁగుడిచెనా? ఆలేను తానేమికోరె? భీముం డెట్టుల దానిఁదీర్చె?

సూత్ర—సఖీ! అదియంతయు విపులంబుగఁ దెలుపుట కిదియౌతరుణము? సదస్యు లిట్టి కాలయాపనమునకు సహింతురా? దాని నెఱుంగఁగో రుదేని భారతమునం జూడుము.

నటి—ఏమీ, భారతమున నేపర్వంబున?

సూత్ర—అరణ్యపర్వంబున.

నటి—ఓహో, సౌగంధికముం దెచ్చియిచ్చినకథయా?

సూత్ర—ఔను.

నటి—దీనికై యామహాభారతముం దిలకింపనేల? ఆకథ రూపకంబు గనే రచియింపఁబడియున్నది గదా! దాని మీరెఱుంగరా యేమి?

సూత్ర—ఆఁ నిజము. జ్ఞప్తికివచ్చినది. "భీమప్రతిజ్ఞ" కాదా? దాని రచించిన ప్రాజ్ఞునిపేరు స్ఫురణకు రాకున్నయది. (ఆలోచించి) ఆఁ!

మ॥ హారితాభిఖ్యమునీంద్రగోత్రజుఁడు, కా ♦ మామాత్యనర్యాంబికా
వరపుత్రుండును, కర్ణపాలెకులుఁ, డా ♦ పస్తంబసూత్రుండు, స
ద్గురుపాదాబ్జమునోమిళిందుఁడగు నా ♦ కోదండరామార్యుఁ డో
తరుణీ! దానిరచించి మించెఁ గవితా ♦ తత్త్వజ్ఞు లౌరా యనన్॥

నటి—నాథా! ఈకవినిగూర్చి నేనిదివఱకే వినియుంటిఁగాని యితఁడు బాలుఁడే! బాలునికవిత్వము సభ్యులఁ దనియింపఁగలదా! వృథాశ్రమ మయ్యెడు నేమోయని సందియము.

సూత్ర—ప్రియసీ, బాలుఁడనియా సందియము? ఏకాలమున నేనిక్షేప మున్నదో యెవ్వఁడెఱుంగును? "బాలాదపి సుభాషిత" మ్మనుట్లే బాలునికావ్యమును గుణగ్రహణపారీణులగు రసికశ్రేష్ఠులు ప్రశంసించినమే తీరుమగు. మఱియు వస్తుగుణవివేచనమునకుఁ బ్రాచీననూత్న భేదము లనవసరములు.

గీ॥ అనఘుమతు లెందు గుణమున ♦ కభిలషింతు
రంతియేకాక, ప్రాచీన ♦ మద్ది, నూత్న
మిద్దియని యెంచఁబోవ, ర ♦ హీనమైన
రత్నమును గావ్యమును నొక్క ♦ రాశియగుట॥

అందు నిది పంచమవేదమనంబడు భారతమునందలి సుప్రసిద్ధమగు కథ. సఖీ, యింక వృథాకాలయాపనముచే సదస్యుల యాగ్రహమునకుఁ బాత్రులమగుదుము. కావున నేఁటి కీబాలకవినాటకము నే ప్రదర్శించి సభ్యులకు వినుఁగొల్పుదము. మనోహారమగు నొక్క ఋతువర్ణనము సేయుము.

నటి—మంచిది.

చ॥ జలజములెల్ల భానుకర ♦ జాలములన్ వికసించె, దక్షిణా
నిలపృథుకంబు నీరజవ ♦ నీభవగంధములం దెమల్చి పాం

ఘులకుఁ బ్రమోదమిచ్చి; శ్రమఁ దూగిన పూరుషులుగ సతిమతి
ల్లులు వనవాసమున్ సలుప • లోలుపులైరి వసంతవేళలన్॥

సూత్ర—నటీ! నీగానమాధుర్యమునకును, వర్ణనాచాతుర్యమునకును సంతసించితి. (తెరవంకఁ జెవియొగ్గి) ప్రియసీ, అరణ్యవాసక్లేశమును భరింపఁజాలక డస్సినమేనితో శ్రమాపనయనమునకై చింతించుచున్నట్లు సమీరకుమారుఁ డదే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఇఁక మనము వెళ్ళుదము రమ్ము.

నటి—సమీరకుమారుండన నేనొనర్చిన వసంతఋతువర్ణనమునందలి మలయసమీరకిశోరమా యేమి?

సూత్ర—కాదు కాదు. దుష్టమతియగు శకునిప్రేరణంబుచే నొనర్పంబడిన మాయాద్యూతంబునఁ గలిగిన యవమానంబుచేఁ బంచపాండవులు పది రెండేడు లరణ్యవాసక్లేశ మనుభవింపవలసివచ్చె. సహజసుకుమారులగు నాపాండునందనులందిప్పు డట్టియరణ్యవాసభరంబునఁ దూగుటం జేసి తనపడు బన్నఁబులకుఁ జింతిల్లుచుఁ దచ్ఛ్రమాపహరణాసక్తుఁడై ధర్మరాజానుజుండగు భీముం డదే చనుదెంచుచున్నవాఁడు. కావునఁ బోదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.



శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

ప్రథమాంకము

రంగము – బదరికావనము.

(ప్రవేశము భీముఁడు.)

భీము—

ఉ॥ అన్నయుఁ దమ్ములున్ సతియు ♦ నారడిఁజెంది వనంబునందు నా
పన్నులయట్లు బన్నముల ♦ పాల్పడి రక్కట! భీమపార్థు లి
ట్లున్నతి దక్కి బేలలయి ♦ యుండిరిపో, గహనప్రవాస మి
ట్లెన్నిదినంబులున్ సలుప ♦ నెంచెనో? హా! విధి, దుష్టబుద్ధియై॥

"మనోభూషా హర్ష"మ్మనునట్లు మనస్సునకు సంతోషముగదా భూషణము. కాని నాకిట్టి కష్టదినములలో సంతస మెట్లు కలుగును?—ఈ వసంతసమయమున వనవిహార మొకింత హృదయాహ్లాదము గలిగింపనోపు. కావున నన్నగారి సెలవుఁగైకొని యరిగెదఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము:—ధర్మజభీమనకులసహదేవధౌమ్యద్రౌపదులు)

ధర్మ—తమ్ముఁడా! అటులనే చని సత్వరమున రమ్ము. అట జాగు సేయకుము.

భీము—చిత్తము. (గదయు నంబులపొదియు శంఖముఁ గొనిపోవుచుండ)

ద్రౌప—(భీముని జేసన్నలిలిపి ధర్మజుఁగూర్చి) మహాభాగా! నేఁడు తన యనుజునివెంటఁ జని వనవిహరణోత్సవమునఁ బాల్గొనఁ గోరెద. కావున నాముద్దును జెల్లింపఁ బ్రార్థించెద.

ధర్మ—కాంతాలలామ! అటులనే చనవచ్చునుకాని, యొంటిగ భీముండేగుచుండె. అతనివెంట నీవునుజన, దైవప్రతికూలమున, నేదేనొక దుర్ఘటకార్యము సంభవించిన మీరిరువురు నిక్కటులొందవలసివచ్చునేమో యని సంశయమగుచున్నయది. అదికాక మీరలిర్వురుచన నొకింత కాలహరణంబును గానోపు. నిరతము మనల నిర్మూలింప దుర్యోజనలసేయు దుర్యోధనుం డేపన్నుగడఁ బన్ని మనపైఁ బడునోగదా! విడివడియున్న మన కేముప్పువచ్చునో! కావున మనము చీలియుండకుంట శ్రేయోదాయకము.

భీము—అగ్రజా! ఏల మీరిట్టులంగున సంశయాస్పదులరై పల్కెదరు? ఈలేమ నా వెంటవచ్చినఁ గాపాడుకొని రాఁజాలనా?

మ॥ నరనాథాగ్రణి! మీయనుజ్ఞయయినన్ ♦ నాకెద్ది దుస్సాధ్య మీ
ధరణిన్ నన్నొక దుర్బలాత్మునిక్రియన్ ♦ దారెంచి దైన్యంబు నీ
కరణిన్ బూనఁగనేల? యొక్కగుడి మిన్ ♦ గన్ శత్రుఁడైనట్టి యే
నరుఁడైనన్ వెరపందనేర్చునె తదం ♦ తర్లింగముల్ మ్రింగఁగన్॥

అదియునుంగాక,

మ॥ ఉన్నది తెల్పెదన్ వినుమ ♦ హెూజ్జ్వలకీర్తివిశాల! నిన్ను నేఁ
గన్న మదిన్ భయాపకుముఁ ♦ గాని మరొక్కనిఁగూర్చి భీతినే

గన్నదిలేదు స్వప్నమును ♦ గాంచెను పట్టునసైన; నిక్కపం
బెన్నటికైన జాతి కిల ♦ నేర్పడునే గిలిగింత లెంతయున్॥

మఱియు,

మ॥ కురురాజుం గని మీర లెంతయు మదిన్ ♦ గొండంతగా నెంచి యా
నరనాథాధము గాప్త్యముఁ దలఁచి యు ♦ న్నా! భీతిమై మీర లీ
కరణిం బల్కఁగ నేల? యాతనికిఁ గాఁ ♦ గన్ దోడు గంధర్వకిం
న్నరులే తేరిన నే నెకుహ్కని రయా ♦ నం బస్వలెత్తింపనే!

కావున సందియంబుడిగి యూఱుందరదనమునోభీష్టం బీడేర్పఁ బ్రార్థితులరు.

ధర్మ—భీమన్నా! నీ వంతటివాఁడవే యగుదువు కాని,

చ॥ అరయఁగ నొక్కసందియము ♦ నందెద నీహరిణాక్షి కోరెకల్
నెరప నశక్యమైనయవి ♦ నీమదినెంచినయట్లు కాదు; భీ
కరతరయక్షరాక్షసని ♦ కాయములుండెడు నీవనంబునం
దరుణినిఁగూడి యొంటిమెయిఁ ♦ దమ్ముఁడ! పోవుట కష్టసాధ్యమౌ॥

మఱియు మన యర్జునుండుకూడ మత్సాన్నిధ్యమున లేకుండుటయుఁ బొసంగె. కవలన్ననో బాలప్రాయులు. ఇట్టియెడ నొంటిగ నాఁడుదానిం గొని నీవు చనుటయు, మేమిట మిమ్ము వీడియుండుటయు సమంజసమా? దుర్యోధనునిదుస్తంత్రంబులు నీ వెఱుంగవా? కావున భీమసేనా! నీవిపు డొంటిగ నేగుటయే లెస్స.

భీము—అన్నయ్యా! మీ రిట్లేల సంకోచించెదరు? సుయోధనుఁ డొకఁడననేల? త్రిమూర్తు లొక్కమ్మడి నెదిరించినను మీకు లెక్కయా? అదిగాక,

చ॥ అమరపురంబునుండి మన ♦ యర్జునుఁ డిప్పుడె రాఁగలండు నూ;
శమనకుమార! దుష్టగుణ ♦ శాలి సుయోధనుఁ డిందు వచ్చుచో
నమితబలాఢ్యులైన కవ ♦ లాతని పీచమడంచలేరె? పా
పము గనుగాదె వల్లభుఁడు ♦ పత్నియభీష్టము దీర్పకుండినన్॥

ఇవి తమకు సంవేద్యంబె! కావున,

గీ॥ కరుణతోడుత నీదంతి • గమనకోర్కెఁ
దీర్ప సెలవిండు; వెరపేల • ధీవిశాల!
కష్టములె వచ్చునేనియుఁ • గడప మనకుఁ
దోడునీడగఁ గృష్ణుండు • లేఁడె యనఘ!

ఇపుడిట మీకుఁ దోడుగ,

చ॥ ఉరుతర బాహువిక్రము ఘ • టోత్కచు నియ్యెడ నిల్పువాఁడ, నే
మరక యెకొల్చునాతఁ డను•మాత్రము సంశయమందఁబోక, యీ
సరసిజపత్రలోచనను • జయ్యన నా వెను వెంటనంప నా
దరమలరార వేఁడెద నె • దఁ గరుణింపు కృపాపయోనిధీ॥
(అని పాదముల వ్రాలును.)

నకు—(ధర్మజునుద్దేశించి) అన్నా! సుగుణసంపన్నా!

చ॥ ధరఁగలవా జనత్తములఁ • దావకకీర్తి మహాప్రతాపముల్
పరమసముజ్జ్వలంబులు, ప్ర • భంజనపుత్రుని బాహువిక్రమ
స్ఫురణ దిగంతవిశ్రుతము • పూజ్యుఁడు ఫల్గుమఁడెన్న నాజిలోఁ
బురహరుగెల్చి పాశుపతమున్ • గొనఁజాలిన శౌర్యశాలియా॥

మఱియుఁ బరమమిత్రుండును బాంధవుండును నగు వెన్నుండు మనపాలంగలుగ మనకేటి వెఱపు? భవదాజ్ఞాబద్ధులై యొక్కింత వెఱపుగలిగియుందురు గాని లేకున్న మీసోదరులెదుర్కొన నాను యోధనుండన నెంత? వాని సైన్యమన నెంత? దేవగణంబులెల్ల నొక్కుమ్మడి యెత్తివచ్చినను నీయనుజులం దొక్కఁడొక్కఁడ వారిం బాగఁదోల సమర్థుండు. అట్టియెడ శక్తిసామర్థ్యంబులఁ దలంపక తారిట్లు తలపోయనేల? కాదనక గ్రుపదింగొనిచన సెల వొసంగుఁడు.

సహ—అన్నయ్యా!

గీ॥ వెఱపుమెయి మాతృగర్భఁబు • జొరఁబడినను
దుదకు రాఁగలకష్టముల్ • తొలఁగఁగలవె?

రామరాణ్మణి, యా నల ♦ రాజు తొల్లి
తలఁపలేరైరె? విధివ్రాలుఁ ♦ దొలఁగనగునె?

ఇట్టి రహస్యంబులు తామెఱుంగనివికావు. రాజకార్యంబు లెందున్నను రాక తప్పవుకదా! అదియునుంగాక,

గీ॥ ఎప్పటికెయ్యది రాఁగల
దప్పటికది రాకయున్నె? ♦ యనఘా! యెదియేన్
ముప్పుఘటిల్లిన దానిన్
దప్పింపఁగలేదె మీఁద ♦ దైవంబెవ్వఁడున్॥

మన భీమన్నకూడ ద్రౌపదిం దోడ్కొని చన మిగులఁ గుతూహలాయత్తచిత్తుండై యున్నటులఁ గన్పట్టెడిని. కావున వారిరువురిముద్దును జెల్లింపఁదగును. ముమ్మాటి కిదియే నావిన్నపము.

ధర్మ—(సహదేవుని నక్కునఁ జేర్చుకొని) అనుజా! పిన్నవాఁడవయ్యు బుద్ధిని బెద్దవాఁడవగుదువు. నీవాడినది బహుదూరము యోజింపఁదగినది. కాని,

గీ॥ ఒంటరిగఁ గృష్ణ భీముని ♦ వెంట నెట్లు
బంపనగుఁ; బంపకుండినఁ ♦ బడఁతి కినియుఁ
బంపఁగ నటనేమౌనో చె♦ప్పంగరాదు
తలఁపఁ గీడెంచి మేలెంచ ♦ వలయుఁగాదె?

కాంతారమునందు వైషమ్యదోషమున నీలేమ యే యాలమట బొందునోకదా! దైవము పగవారియెడఁ గలఁడు. ఏమిసేయుదు!

ధౌమ్య—పాండునందనా!

ఉ॥ ఇంతటి స్వల్పకార్యమున ♦ కీవిటు చర్చ నొనర్చెదేల? యీ
కాంతనుగూడి భీముఁడిదె ♦ కానకునేగి విహారసౌఖ్యముల్
సంతసమందఁగాంచి సుమ ♦ సంతతులన్ ఫలకందమూలముల్
వింతగఁగూర్చి నీకడకు ♦ వేగమవచ్చెడుఁ గానఁ బంపుమా॥

ధర్మ— విప్రకులావతంసా! మీనుడువు వడువున నడచుకొనుచున్నాఁడ.
(భీముంజూచి)

ఉ॥ తమ్ముఁడ! భీమసేన! విను ♦ ద్రౌపది నీవెనువెంటవచ్చు; నీ
వెమ్మెయిఁజూచెదో; అబల; ♦ యేమరియుండెదు సుమ్ము; ఘోరవ
న్యమ్ములు గల్గునీవనమ ♦ నందునఁ; గంటికిఱెప్పరీతి నీ
కొమ్మనుగాచికొమ్ము మరి ♦ గొబ్బునరమ్మిటు మమ్ముఁజేరఁగన్॥

భీము— అన్నా! అటులనే నడచుకొనియెద.

ధర్మ— సత్వరము మరలిరమ్ము.

భీము— చిత్తము.

ద్రౌప— అనఘా! సెలవుఁగైకొనెద.

ధర్మ— మంచిది. భీమునితోడ నతిజాగ్రతగ నుండుము. జాగుసేయకుఁడు.

భీము— (నకులునిఁ జేసన్నఁబిలిచి చెవిలో నేదియోచెప్పి చేతిలోఁ జేయివైచును.)

(భీమ ద్రౌపదులు నిష్క్రమింతురు.)

ధౌమ్య— పాండవాగ్రణీ! నేనును బోయివచ్చెద.

ధర్మ— చిత్తము. (నమస్కరించును.)

ధౌమ్య— దీర్ఘాయుష్మాన్భవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ— (స్వగతము)

ఉ॥ మానినిఁగూడి తాఁజనియె ♦ మారుతి ఘోరవనాంతదుర్గముల్
గానఁగ; నందు యక్షసుర ♦ గారుడఖేచరరాక్షసావళుల్
మానక యుందురు; కృష్ణ యస♦మానసురూప; మదిన్దలంప నే
మౌనొకొ? విత్తమం దతివ ♦ లం దనురాగము మెం డెవారికిన్॥

యక్ష కిన్నర గంధర్వ ఖేచర నిశాకర బింబముఖులనైన సరకు సేయని మహాసౌందర్యశాలి యీపాంచాలి!

సీ॥ చంద్రవిలాసంబు ♦ సరకు సేయక కేరు
ముదితలేనగవు నె ♦ మ్మొద్దుమొగము
కనకంబుఁ దరిఁజేరఁ ♦ గానీదు సరియని
నాతిమైకాంతియు ♦ నాసికంబు
కువలయానందంబు ♦ గోట మీటఁగఁజాలు
నెరజాణ పిసుములు ♦ నేత్రయుగము
సారంగవిభవంబు ♦ సారహీనము జేయు
చాన యానంబును ♦ వేణిభరము
ఆవిలాసంబు రూపంబు ♦ నాచొకాట
మాయొయ్యారంబు, చెల్వంబ ♦ యారె చూడ
మానివర్యుల కైనను ♦ మదిని వాంఛ
కలుగునన నింక నితరుల ♦ బాధలేల?

భీమసేనుం డామోహనాంగితోడ నిటవచ్చునందాక ననుమాన మగుచున్నయది. ఏది తెరవు? (ప్రకాశముగ) నకులా! భీమ ద్రౌపదు లొంటరిగఁ జననేడిదో యనుమానమగుచున్నయది. వారికి సాయముగ నీవుం జన మేలయ్యెడినని తోఁచెడిని.

నకు— అన్నా! భవదాజ్ఞానుసారముగ వారిం గలయఁబోఁగలను; కాని తమ యనుజ్ఞఁబడసి చనుచున్నతఱి భీమన్న కనుసన్నల నన్నుం జేరఁ జీరి హస్తంబుఁబట్టి,

గీ॥ నకుల! జాగ్రత అన్నయు ♦ న్నాఁడు సుమ్ము!
అన్నయున్నాఁడు జాగ్రత ♦ యన్నయనుచుఁ
బ్రేమమెయిఁ జేతఁ జేయిడి ♦ వెడలెఁగాన
దాని నిప్పుడు మదిలోన ♦ దలఁచుచుంటి॥

మఱియు,

గీ॥ కువలయాధీశ! మనమీఁదఁ ♦ గ్రోధవహ్ని
బూనె రారాజు; ప్రజ్వలిం ♦ పుదురుదానిఁ

గర్ణశకుని దుశ్శాసనుల్ ♦ కరము మెచ్చ
రమ్ము లనునట్టి సమిధలఁ ♦ గ్రుమ్మరించి.

అట్లగుట, కన్నుగల్గి మెలంగక మోసపోయి యావలఁ జింతించిన ప్రయోజనములేదు. అనిలనందనుం డజేయుఁడని తామెఱుంగనిదికాదు. వారిరాకకై మీరంతగ విచారింపఁ బనిలేదు. సత్వరమరాఁగలరు. కాక, యేదేనొక బెట్టిదంపు కార్యమయ్యెనేని యప్పుడ వారికై చననగుఁగాని యిప్పుడెంతమాత్రము చనుట యుచితమని తలంప.

ధర్మ—సోదరా! నీవాడినదియు నాలోచనీయంబు. అట్టులనే కానిమ్ము చూతము. అన్నిటికిని దైవంబు కలఁడు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము





శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమ ప్రతిజ్ఞ

ద్వితీయాంకము

రంగము—వనవిహారము

(ప్రవేశము—భీముఁడు, ద్రౌపది)

భీము—(పైనిఁ జేయివైచి ద్రౌపదితో నటునిటు దిరుగుచు) ద్రుపద రాజనందనీ!

సీ॥ కమనీయకమలినీ ♦ కల్లోలవీథుల
నడయాడు హంసల ♦ నడబెడంగు
బహువిధసుమపల్ల ♦ వప్రకరంబుల
విలసిల్లు తరులతా ♦ వితతిసొంపు
మకరందరసమాని ♦ మత్తాళి విహరించు
నళికులంబుల రవం ♦ బుల చెలువము
పరిపక్వమాధుర్య ♦ ఫలరసంబుల గ్రోలు
రాచిల్కగముల పెం ♦ పవళిసొబగు
గీ॥ పూరిగరచుచునుండ నా ♦ మోద గాలి
వలనఁ జలియించు పండుటా ♦ కులకు బెదరి

కదుపులైచను మృగశాబ ♦ కములమురవు
కనులపండువుసేయఁగాఁ ♦ గాంచు మబల॥

కాంతా! ఇంతవరకీ వనరామణీయకముం జూచుచువచ్చితిమి. మఱియు ననేక చిత్రవస్తువులఁ గాంచితిమి. కావున,

ఉ॥ అన్నులమిన్న! అన్న వల ♦ దన్నను మానక, నన్ను శౌర్యసం
పన్ననిఁగూడి యీవనికి ♦ వచ్చితి వీవు విహారవాంఛమై
సన్నుతిసేయఁగాఁదగిన ♦ చాయలఁజూచితి, వింక నీయెడన్
గ్రన్ననఁ గోరుమీ మనము ♦ రంజిలఁజేసెడి వస్తువెద్దియేన్॥

నావంటి ధీరునివెంట వచ్చి, వచ్చిన ట్టిఁటికి నూఱకపోవు టుచితముకాదు. కావున నీయభీప్సితము వేగ వెలిబుచ్చుము. నీవు కోరిన దెంతకష్టసాధ్యమైనను దప్పక నెరవేర్చువాఁడ.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! నాకోర్కెల సఫలముసేయ మీరకాక మఱెవ్వరుగలరు? కాని,

చ॥ అవనిపతీంద్ర! కోరుమని ♦ యంట కడున్ సులభంబు, దానిఁ దీ
ర్పవలసి వచ్చినంత నది ♦ పాయని సంకటమై యొసంగెడిన్
యువతుల కోర్కెలన్ దనుప ♦ నోపునె బ్రహ్మకునైనఁగాని, యో
పవనతనూజ! యట్టియెడఁ ♦ బల్కఁగనేల మనుష్యమాత్రులన్॥

మఱియు,

గీ॥ భీరువైనను నగసమ ♦ ధీరుఁడైన
సారసాక్షుల చెంగట ♦ బీరములను
దఱచుఁ బల్కును తన్నుఁదా ♦ నెఱుఁగకుండఁ
గదిసిరా మీఁదఁ జెందును ♦ గళవళంబు॥

భీము—(కోపముతో) ఏమి! అట్టులనా!

ద్రౌప—నాథా! అనివార్యశౌర్యధుర్యులరగు మిమ్మనుటకాదు. వుడ

మిఁగల సామాన్యపురుషుల నడవడిఁ దెల్పితిని. కావున మీరు వేఁడుకఁదలంపక నన్ను మన్నింపవలయు.

భీము—ఆహా! పాంచాలీ! ఏమంటి వేమంటివి? అట్టులైన నాప్రతిన వినుము.

చ॥ వనజభవుండు తా నెదిరి ♦ వచ్చునుగాక, పురాంతకుండు పో
రొనరుపనిల్చుఁగాక, వన ♦ జోదరుఁడెచ్చుగ నిచ్చమచ్చరం
బున నని సేయుఁగాక కడు ♦ ముచ్చట నీదగుకోర్కె దీర్పకుం
డిన, శమనాత్మజానుజుఁడ ♦ నే, పవమాననసుతుండనే గాదు నే?

కావున నింక నైన నీసందియంబుడిగి యుండుము.

ద్రౌప—(విన్నంబోవుచు) కట్టా! జీవితేశ్వరా! చంద్రవంశాబ్ధిచంద్రా! రణరంగభీమ! మతిలేక నేననిన మాటకై యిట్టి బెట్టిదంపు ప్రతినఁ బూనుట న్యాయమా?

చ॥ అనిలతనూజ! యీ వనవి ♦ హారము చాలును; కోర్కెఁదీర్పఁడీ
యని మిము వేఁడికొంట మొద ♦ లంటనె చాలును; దానిఁదీర్పఁగాఁ
జనుటయుఁ జాలు; సింకనిట ♦ జాలును నిల్వఁగ; వచ్చినట్టి తో
వను గనఁ జాలుఁ; జాలునిక ♦ వందలు వేలును దెచ్చియిచ్చుటల్॥

భీము—(చిఱునగవుతో) పాంచాలరాజనందనీ! యేల నీవిట్లు కలవర పడియెదు?

గీ॥ నాదు తెగువయు ధైర్యము ♦ నాదుశౌర్య
మీ వెఱింగియు నిట్టుల ♦ నెంచనగునె?
కోరు మెయ్యదియేని నీ ♦ కోర్కెదీర్తు
నిల ననాథ్యఁబుగలదె నా ♦ కెద్దియైన॥

మఱియు,

కం॥ ఇచ్చెదనని యీయనిచో
హెచ్చగుపాతకము, పుడమి ♦ నెగ్గగు; శూరుల్
చొచ్చెను తొఱ్ఱవయుఁగాదది
చెచ్చెర నీయిచ్చఁ దెలియఁ ♦ జెప్పుమి యబలా!

అవంతయు సంశయింపక తత్క్షణమడుగుము.

ద్రౌప—నాథా! నాకోర్కెలుదీర్ప మీరకాక మరెవ్వరుగలరు? మొట్టమొదట నేను మీ వెంట వచ్చుటయే నాకు సకలసౌభాగ్యం బులబ్బినట్లయ్యె. మరియు మీరిప్పుడు కోరుమనిన వలదనుట సిరిరా మోకాలడ్డుట చందంబుగదా! కాని యీకాన నిప్పుడిక్కడఁ గోరఁదగినవస్తువేమున్నయది? ఈ వనమార్గంబున నాయెదఁదగులు వస్తు వెద్దియేని నొకదానిఁ గాంచినప్పుడుగదా నా వేఁడికోలు. కావున మనమీవనమునందింకను గనులపండువు సేయఁగల నద ములును నగములును గొలఁకులును వాహినులుంగల ప్రాంతముల కేగి యందందుఁగల చోద్యములఁ గనుఁగొందము.

భీము—మంచిది. అట్లులనే పోవుదము నడువుము. (ఇరువురు కొంత నడచి) సరసిరుహాననా! ఈసరోవరముఁ గనుంగొనుము.

సీ॥ పంకజాతమరంద ♦ పానలోలాళిస్రీ
గానమాధుర్యంబు ♦ గాంచు మబల
జలజపత్రములపై ♦ నిలిచియుయ్యెలలూగు
కలహంస పిండులఁ ♦ గాంచుమబల
నళినపరాగసం ♦ కలనఁ జంద్రిక సాంద్ర
కాంతులీనుజలంబుఁ ♦ గాంచు మబల
ప్రతిబింబములనిచ్చు ♦ పరివిమలతరచంద్ర
కాంతసోపానముల్ ♦ గాంచు మబల
తీరభూభాగ సంస్థిత ♦ భూరుహముల
నించు సుమసంతతులసొంపు ♦ గాంచు మబల
కమఠమకరాది జలజంతు ♦ కాండములను
గాంచుమీ! యిట్టిసరసులఁ ♦ గాంచ మబల॥

అకస్పట్టునది చూచితివా?

చ॥ హృదయము నిర్మలామృతము ♦ నీక్షణముల్ జలజాతపత్రముల్
ముదమిడు హంసయానములు ♦ పొల్పగు హాసము ఫేనమొప్ప మే

నఁదనరుఁపుష్పవాసనల ♦ నాథుని సాగరుఁ గూడువాంఛమై
సుదతి! నదీలలామ కడు ♦ సొంపుజనింపఁగ నేగుదెంచెడిన్॥

ఇంకొకదెస చూతము రమ్ము. (ముందునకువచ్చి) చూచితివా!

గీ॥ ఇందుగరుడులు కిన్నరు ♦ లిందుయక్షు
లిందుగంధర్వు లందఱిం ♦ దిందుసిద్ధు
లిందుసాధ్యులు తపసులిం ♦ పొందనిందు
నుందురయ్యావె వారల ♦ మందిరములు॥

ద్రుపదరాజనందనీ! ఈదెసచూడుము. బుసకొట్టుచుఁ బోవు భుజంగంబులును, భుజగంబులనెదుర్కొని తడబడక వానిమొనలఁ గొరికి పాఱవైచు ముంగిసలును, ముంగిసలచప్పుళ్ళ నాలకించి యూద రుచుఁ గలుఁగుల వెడలి కదుపులుగఁ జను మూషికంబులును, మూషికఁబులకుఁ బొంచి పైఁబడు బిడాలంబులును, బిడాలంబులపైఁ బాఱెడు రేచుకుక్కలును, రేచుకుక్కలపైఁ గుప్పించు బెబ్బులులును, బెబ్బులులపైఁబఱతెంచు శుండాలంబులును, శుండాలంబులపై దుమికి కుంభంబుల వ్రచ్చి కుప్పలుగనున్న గొప్పముత్తియములఁ జప్పరించి వెదజల్లు కొదమసింగంబులును, సింగంబులమార్కొని కదలనీని శరభంబులును, శరభంబులఁద్రోచికొని యేనుంగు మేతలాడ శరవేగంబునఁ బఱతెంచు భేరుండంబులను గనుఁగొనుము.

ద్రౌప—ఆహా! బాగుబాగు! సరియకాని, (ఒకదెసచూచి)

చ॥ అవనిపతీంద్ర! ఆకసము ♦ నంటుచు వృక్షలతావితానముల్
నవవిధ గుల్మసంతతులు ♦ నల్లడలం బొలుపొంద నేత్రవై
భవముగనున్న యీనగము ♦ వర్ధిలునెట్టి పవిత్రనామ మీ
భువిఁగని దానిఁ దెల్పి మది ♦ ముచ్చటదీర్పఁగ మిమ్ము వేఁడెదన్॥

భీము—వనజాయతాక్షి! అదియా!

గీ॥ దానిఁబిలుతురు గంధమా ♦ దనమనంగ
వర్ణనాతీతమై యది ♦ వఱలుజగతిఁ

జలిమలయు మందరాద్రియు ♦ స్వర్ణగిరియుఁ
బోల వదియెల్లమహిమల ♦ పుట్టినిల్లు॥

మఱియు,

గీ॥ భాగ్యభోగ్యంబులకు నెల్లఁ ♦ బట్టుకొమ్మ
పొదలు నోషధవితతికిఁ ♦ బుట్టినిల్లు
గరుడ సురసిద్ధ యక్ష కిం ♦ పురుషహాని
కోటి కీ భూధరేంద్రమా ♦ నాటపట్టు॥

కావున దానిఁ జూడఁగోరుదు వేని బోదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి నేత్రోకపరిక్ష పరివేశింతురు)

భీము—జలజాక్షీ! ఈనగమునంగల వినోదంబులఁ గనుఁగొనుచు మన మెంతదవ్వువచ్చితిమి! ఏమి మన యవివేకము! మననివాస మిక్క డికిఁ బెక్కు యోజనములుండఁగలదు.

గీ॥ కాంత! ద్యుమణియు నడుమింటఁ ♦ గలదు కనుము
ఈనగవినోదసముదయ ♦ మెల్లఁజూడ
నేత్రములు వేయిగల్గిన ♦ గోత్రవైరి
కైన సాధ్యంబు గా దది ♦ యగునె మనకు?

కావున నీనగవినోదావలోకనమిషచే మనమింక నిక్కడ నొక్కింతతడవుంటిమేని మనయిర్వురిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబున నన్నగారు మనరాకకై యెంతయో తహతహ పడుచుండుఁగదా! ఇంక మనము సత్వరమ పోదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

సీ॥ కరుణాలవాల! మీ ♦ కతన నీనగముపైఁ
గల చోద్యములఁ గనఁ ♦ గలిగె నేఁడు
మీపుణ్యవశమున ♦ నీపుష్పవితతిసు
గంధ మాఘ్రాణింపఁ ♦ గలిగె నేఁడు

పొలుపొందు మీ దయఁ ♦ గలకంఠశుకముఖ్య
కలరావముల వినఁ ♦ గలిగె నేఁడు
వరలు మీసంగతిఁ ♦ బరిపక్వ మధురస
ఫలవితానముఁ దినఁ ♦ గలిగె నేఁడు
మీకృపాదృష్టి నాపయి ♦ సోకియుంట
గంధమాదన సౌందర్య ♦ గరిమఁగనెడి
భాగ్యమబ్బంగనయ్యె నో ♦ భవ్యచరిత!
యెంతచూచిన సంతృప్తి ♦ యెసఁగదయ్యె॥

భీము——నిశ్చయమె. కాని కాలాతీతమయ్యె, పోవుదమురమ్ము. (అని ముందునకుఁ జనుచుండఁగా సౌగంధికపుష్పమొకటి యిరువురిమధ్య పడును)

ద్రౌప——(తనలో) ఆహా! చూడఁగానిది దివ్యకుసుమంబని తోఁచెడిని. కానిచో నిట్టిగానము లీనసకుఁ గలిగెనునా? ఏమి యీకుసుమసౌకుమార్యము! (ప్రకాశముగా) నాథా! యీపుష్పమును జూడుఁడు. దీనిచక్కఁదన మనిర్వచనీయంబుగదా!

ఉ॥ కాంతిని బాలభానుప్రభఁ ♦ గాదనిపించెడి సౌరభంబునన్
సుంతయు నీడుఁగానము వ ♦ సుంధరయందునఁ జూడఁజూడఁగా
వింతగఁదోఁచుచున్నది న ♦ వీనముగా, నిది భర్మనిర్మితం
బంతయునోఁచుఁ దావిగను ♦ టబ్బురమయ్యెఁగదా మనోహరా॥

భీము——(ఆశ్చర్యముతో) పాంచాలీ! నీ కీపుష్పంబెందుండివచ్చె? మన మిద్దరము జంటగనే చనుచుంటిమిగదా! నేనెఱుంగకుండ నీ కెటు వచ్చె?

ద్రౌప——నాథా! ఎట్టులననేల? మనమిద్దరము వనవిహారోత్సుకత నేతెంచితిమని యెఱింగి మామామయగు గాడుపుతేఁడు,

కం॥ చూడఁగఁ జనువెంచుచుఁ దన
కోడలికేదేని కాన్క ♦ గొనవలెనని, పూఁ

బోఁడుల కిష్టంబగు నీ
పైఁడినన్ దెచ్చియిచ్చెఁ ♦ బవనతనూజా!

భీము—ఏమీ! వాయుభట్టారకుండు దీనినొసంగెనా? సంతోషము.
పొవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—ఇచ్చెఁ గాని,

గీ॥ నరవరా! హాటకాబ్జంబు ♦ నరయ మదినిఁ
గోర్కెలిగురొత్తె, నివ్విరి ♦ గొందునంచుఁ
దలఁప మున్నెవ్వరోదీనిఁ ♦ దలధరించి
నట్టుగన్పట్టు దీనినేఁ ♦ బెట్టుటెట్టు?

విరులపై విరిబోండ్ల కమితప్రీతి. కాని యొకరిచే ధరింపఁబడిన
ప్రసూనము లింకొకరు దాల్పయోగ్యములు కావుగదా! కావున,

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను నన్నుఁగని ♦ యింతిరో! నీమదిఁగల్గు కోర్కెల
త్యంతముదంబునన్ దెలుపు ♦ మయ్యవి వైళమ తీర్తునంచు మీ
రెంతయుఁ బల్కియుంటె; రిపు ♦ డీకనకాంబుజమున్ గనుంగొనన్
సంతసమయ్యె; నిట్టి సుమ ♦ సంతతులన్ గొనితేరఁ గోరదన్.

గీ॥ ఇట్టి కనకాంబుజంబు లె ♦ య్యెడను గలవొ
యరసి, కొన్నిటెఁ గొనివచ్చి ♦ కరుణతోడ
నొసఁగి, నాముద్దు జెల్లింపుఁ ♦ డోశుభాంగ!
ఆడి తప్పరుగద పూజ్య ♦ లవనియందు॥

మీర లీవరముం బ్రసాదింపకున్న మీపాదమూన నేనిచ్చోటు
విడుచుదానఁగాను.

భీము—(ఆశ్చర్యమును జింతయుఁదోపఁ దనలో) ఇప్పు డిట్టిపుష్పంబు
లెక్కడనుండి తేఁగలను! వాగ్దత్త మొసఁగితిననికూడ సూచించు
చుండెనే? ఈకులుకులాడి పలుకులు నాచెవులకు ములుకులంబోలె
నాటుఁదొడంగె—అన్నా! పాండవాగ్రణీ!

గీ॥ "వలదు తమ్ముఁడ! భీమన్న ♦ వలదు వలదు
మెలఁతతో నొంటి వనికేగ ♦ వల" దటంచుఁ
బెక్కురీతుల నాతోడఁ ♦ బ్రేమగదురఁ
దెలిపియుంటివి వినసైతిఁ ♦ దెలిసెనిపుడు॥

ఎన్నియో తెఱఁగుల వలదని వారించినను జముఁడనై పటువద లక యీద్రుపదాత్మజను నేనిట్టి వనమున కేల వెంటఁబెట్టు కొని వచ్చితిని?—ఛీ! మందమతీ! పెద్దలసుద్దులఁ బెడచెవినిడిన దోసకారివి. నీవేల యీలమటల ననుభవింపక పోదువు?

ఐనను నిది సమయముకాదని చెప్పి చూచెదఁగాక. (ప్రకాశ ముగ) కాంతా! సుమంబులఁ దెచ్చుట కిదియా తరుణము?

కం॥ వనజాయతాక్షి! కనుమీ
వనజాప్తుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ ♦ బరివేష్టింపన్
జనుచుండెఁ గనుము, సురలును
వనచరులున్ సంచరింప ♦ వచ్చెద రిటకున్॥

కావున మన మిప్పుడే చనకుంటిమేని మనకెట్టి బెట్టిదంపు ముప్పు వాటిల్లునో యెఱుంగరాదు.

గీ॥ అనువుగానట్టి సమయంబు ♦ లందు స్వల్ప
కార్యమైనను నెఱవేర్పఁ ♦ గానగునొకో?
భోజనప్రియుఁడైనఁ దా ♦ బొజ్జనిండఁ
దిన్నతటి నొక్కకడియైనఁ ♦ దినఁగలండె?

తరుణీ! తరుణముగానితఱిఁ గోరిన నే నేమనఁగలను! పుష్పంబుల కేగెదనన్న,

గీ॥ కాననాంతరముల నొంటి ♦ గా లతాంగి!
యెటుల నిన్విడనాడి నే ♦ నేగువాఁడ?
బ్రాణపర్యంతమైనట్టి ♦ పనుల నైన
మానహానికి నోర్వరు ♦ మానధనులు॥

కావున,

ఉ॥ అన్నలమిన్న! క్రొన్ననల ♦ కై యిటకేగెదనన్న నోటిమై
నిన్నిట నిల్పఁగావలయు ♦ నే నిట నిల్చెదనన్న నెవ్వరా
క్రొన్ననలిందుఁ దెత్తు రట ♦ కుఱ్ఱ జనుఁడెంచుట కిందునుంట కే
నెన్నఁడెఱుంగనైతిఁ గద ♦ యీయెడఁదాల్పఁగ విశ్వరూపముల్.

కావున నిప్పుడు మాయన్నయున్నయెడకరిగి నిన్నటడించి యీ వేఁడువర్ణజని సౌగంధికంబులఁ దేకున్న నీవు నామోముఁ జూడకుము. ఇది యెంతటిపని! ఇట్టి స్వల్పకార్యమునకీ పిట్టుల మార్ఖ్రే ముబ్బానుట పాడిగాదు. జాగుసేయక పోవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

గీ॥ బలపరాక్రమ సంపద ♦ వెలసినట్టి
ధీరవరు నిన్ను నావంటి ♦ తెఱవ కోర
భీరునింబలె నీరీతి ♦ భీతిఁజెంది
పల్కుచుండుట చిత్రమౌఁ ♦ బవనతనయ!

నే వలదన్నను బట్టువదలక,

గీ॥ కోరుమెద్దేని, దానిఁ జే ♦ కూర్తు నిపుడె
కూర్పకున్న యుధిష్ఠిరు ♦ కూర్మిసోద
రుండ నేఁగాను వాత్మ ♦ జుండఁగా న
టంచుఁ బల్కిన మాటలే ♦ మయ్యెనొక్కొ?

నే నింతగ మిమ్ము సరికట్టుటకు,

గీ॥ పాండవాగ్రజులుండెడి ♦ వనికి నేగి
“అన్న! [illegible] ♦ యనివలె ‘దెఁ
దెత్తు” నన వలదనక తాఁ ♦ దేఁబనుచునె?
చూడనిది కొనసాగని ♦ జాడకాదె?

ఆకారణమున మిమ్మింతగఁ గోరుచుంటి. ఐనను ప్రేమాతిరేకంబున వెనుకముందు లారయక యిచ్చవచ్చినటుల పిచ్చల

విడిగఁ బయ్యెవేళలు వేరు, ఈ వేళలు వేరు. (అని చింతతోఁ దల వంచుకొనును.)

భీము—ప్రాణేశ్వరీ! నీ వీతీరున వాడఁ జెల్లునా? ఈఘోరాటవీమధ్యం బున నిన్నొంటిగనిల్పి చన నిక్కముగ నే నపకీర్తిపాలగుదును. లేక నిను వెంటఁగొనిపోవుదు నేని యాట తప్పక ముప్పువాటిల్లును. ముందుఁ బోయిన నూయియు, వెనుకకుఁబోయినగోయియు, నయ్యెగదా! నీవొక్కింతయైన యోచింపవేమి? నీయట్టిసాధ్వి యిట్టి యవివేక బుద్ధిఁ దలంచుట కేవలము దైవయోగమని తోఁచెడిని. ఇందుకేని యు నీపట్టినపట్టు వీడకుంటివి. ముందేమి కానున్నదో కదా!

ద్రౌప—నాథా! మిక్కుటమగునాసఁ జిక్కించి చిక్కింపకుఁడు.

భీము—(చిచ్చువడుచు తనలో) ఆహా!

ఉ॥ పట్టినపట్టు నీమ్రపదు ♦ పట్టి యిఁకేల విడనాడఁబోవ దీ
పట్టునఁ గార్యసాధనపు ♦ ఛక్కిఁగనుంగొన దుర్ఘటంబు; హా
యెట్టివిపత్పరంపరల ♦ నీయెడఁజిక్కితిఁ; జేసినంతఁ దా
నెట్టులు ధాత్రిఁ బైనసనుభ ♦ వించక తీరునె యెట్టివానికిన్!

ఈ తెలివయభీప్సితం బీడేర్చెదనని నే నొక్కరుండనగుట,

గీ॥ కాంతకడఁ గావలిగనుండఁ ♦ గల్గు నెవఁడు
దివ్యకుసుమంబు లిచటికిఁ ♦ దెచ్చు నెవఁడు
కాంచనాబ్జంబు లెయ్యెడఁ ♦ గలవొ నాని
జాడలం జెప్పఁజాలెడి ♦ జనుఁ డెవండు॥

దైవమా! ఏలయీతీరునఁ బరీక్షించెదవు! అన్నయ్యా! నీమాట విననిదోస మిప్పు డనుభవించుచుంటిని. (అని చింతతో నేలఁజూచు చుండ నొకదెసనుండి నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—(తనలో) ఆహా! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండనయ్యుఁ బ్రియం బగు నాహారంబులేక యెన్నియో దినంబులనుండి నిత్యైకాదశీ వ్రతంబు సల్పుచుంటిఁగదా! ఎందరిగిన నందుఁగల ప్రతివారును

"రా, రండి" యని మర్యాదగఁబిల్చి యెవ్వరో నాకిష్టములేని పదార్థోపేతంబులగు నాహారంబు లొసంగుదురు. కాని వానిపై నాకెంతమాత్రము నిష్టముండదు. కలహభోజనుఁడనని పేరువడి యుంట నట్టిభోజన మెన్నఁడు దొఱకునాయని నామనం బువ్విళ్ళూరుచుండు. దానికై మనోభీష్టదాయకంబగు హరినామస్మరణంబుఁ జేయుచు నందేని నరిగెద.

తోడిరాగము-రూపకతాళము.

దీనావనశీల-ర-మానారీ హృదయఖేల
గానలోల, కనకచేల, కరిరాణ్ముఖ భక్తపాల॥ దీనా॥
కారుణ్యామృతపూరా-శ్రీ-కౌస్తుభమణిమయహారా
మేరుధీర-మరితదూర-మిహిరాంతస్థలవిహార॥ దీనా॥

(అని పాడుచు ముందునకువచ్చి)

ఇందెవ్వరోయున్నట్లు లగుపట్టుచున్నయది. పోయి వారెవ్వరై యుందురో కనుఁగొనెదఁగాక! (భీముని వైపున కరుగుచుండ)

భీము—ఈ ఘోరాటవీమధ్యంబునఁ దారకనామపఠనంబు వినవచ్చుచున్నయది. వారెవ్వరై యుందురు? (దిక్కులు పరికించి నారదుఁ గాంచి యెదురేగి) బ్రహ్మమానసపుత్రా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణము!

ద్రౌప—త్రిలోకవంద్యా! నమస్కారము.

నార—దీర్ఘసుమంగలీభవ! దీర్ఘాయురస్తు! మనోవాంఛా ఫలసిద్ధిరస్తు! (స్వగతము) ఇప్పుడు నాకుఁ గొన్ని శుభశకునంబు లగపడుచున్నయవి. వానింబట్టిచూడ మన్మనోభీష్టసిద్ధి యచిరకాలంబునఁ గలిగెడునని తోఁచెడిని. (ప్రకాశముగ) భీమసేనా! కాంతాసమేతుండవై కాంతారముల కేతెంచి యిందలి వింతలుగాంచి యత్యంతసంతోషంబు గల్గియుండుటకు మారుగ నీవదనాబ్జంబు శోభదరిగియుండుటకుఁ గతంబేమి?

భీము—మానిచంద్రా! యేమనిపలుకువాఁడ!

ఉ॥ మానికులావతంస! విను ♦ మానినిఁగూడి విహారవాంఛ నీ
కాననువచ్చి యీరుచిర ♦ గాత్రికి నొక్క వరంబొసంగితిన్;

నార—శౌర్యధనుండవగు నీ వీవరంగనయునకు వరంబొసంగుట యుచితమేకదా! తరువాత?

భీము—దానికి నిష్ట మేమగుడ ♦ తప్పక తెమ్మని నిట్టి సూనముల్;

నార—నీవంటివాఁడు వరమును బ్రసాదింప నిదియా యీ ముదిత కోరుట! తరువాత?

భీము—కాని, తదీయపుష్పతతి ♦ గల్గినచోటు తెలుంగనియ్యెడన్॥

ఈ పుష్పంబులున్న తెన్ను లరసిదనన్న నొక్కరుండనగుట నబల కడ నుండుటకును కుసుమంబుల కేగుటకును వీలుపడదయ్యె. ఎవ్వరైన నొక్కరియ్యెడనున్న శీఘ్రము నావిరులం దేఁజాలుదు. కావున నోత్రిలోకవంద్యా! కుసుమంబులఁదెచ్చి యీకుసుమ కోమలి కొసంగి సంతోషపెట్టుట కెద్దియేని యుపాయంబొండు ప్రసాదించి నన్ను ధన్యుంజేయ వేఁడెద.

నార—(చిరునగవుతో) అట్లులనా? వృకోదరా! నీకసాధ్యమగు కార్యముండునా? ఈ వనజాక్షి చెంతనుండుటకుఁ దగినవాని నొక్కని నరయలేకుంటివా? లేఁడా నీకుమారుండగు ఘటోత్కచుండు? నీకాతం డిప్పట్టున నెక్కుడు సాయపడఁగలఁడు. వానిరప్పించి యిచ్చోనిలిపి, నీవచని కనకకుసుమంబులం దెమ్ము.. సకలలోక ప్రఖ్యాతశౌర్యశాలివగు నీ కీకనకప్రసూనంబులఁ దెచ్చుటన నెంత? ఈ పుణ్యశాలినియగు పాంచాలీమనోభీష్టం బీడేర్పకుంటె వేసి దుఃఖితయగు. అది నీకు నపభాగమునకు హేతువు కానోపు. కావున వానిందెచ్చి యీమచ్చెకంటిముచ్చటం దీర్పుము. నీవేగిడి మార్గంబున నీకుందగినవాఁ డొక్కరుం డగుపడి యీ కనకప్రసూనంబు లున్న తెన్నుఁ దెల్పఁగలండు. అనుమానంబుమాని వేగచనుము. నేను పోయివచ్చెద.

భీము—చిత్తము. (సమస్కరించును.)

నార—(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ద్రౌపది నుద్దేశించి ససంభ్రమముగ) పాంచాలరాజనందనీ! నీమనంబునం దించుకంతయు సంకోచింపకుము. ఇప్పుడే హైడింబుని రప్పించి యిటనిలిపి నేనచని ప్రసూనంబులఁ దెచ్చెద. కావునఁ జింతంబాసి సంతోషముగ నుండుము.

ద్రౌప—నాథా! మీచెట్టబట్టిన నాకెట్టిచింతయు లేదు. అట్టులనే కానిండు.

భీము—(కన్నులుమూసికొని) దేవానీకభయంకరాకారమూర్తీ! సముదగ్రశతృసంచయసమవర్తీ! ఘనబలోద్దండ విక్రమస్ఫూర్తీ! ఘటోత్కచనామనిశాచరచక్రవర్తీ!

(తెరలో గంభీరారావములతో ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును)

ఘటో—(ద్రౌపదీ భీములంజూచి వినయంబున) సమస్కరించుచున్నాఁడ తండ్రీ!

ఉ॥ ఎందులకేరు నన్ను మది ♦ నెంచితిరో తమ కెట్టికార్య మీ
నందనునుండి కావలెనొ ♦ నవ్యసుధామధురోక్తిఁ దెల్పుఁడీ
కొంపలముంద భూపతులఁ ♦ గొట్టుదుఁ బట్టుదు భూతికోటులన్
జిందఱవందఱౌ నటులఁ ♦ జెండుదు మండంగ దైత్యమండలిన్॥

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు ♦ లెల్లఁ దల్లడమందఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
కులగిరులెల్ల న ♦ల్లలనాడునట్టులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
గరుడగంధర్వ కి ♦న్నరుల గతాసులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
జలనిధులెల్లను ♦ గలకబెంబేడురీతిఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న

నష్టదిక్పాలకుల భవ ♦ దంభిప్రపద్మ
ములను భయభక్తిఁ గేల్మోడ్చి ♦ నిలుచునటులఁ
జేయఁజాలుదు మీరట్లు ♦ సేయుమన్న
జనక! వేవేగ మీయాన ♦ వినఁగవలతు॥

భీము—కుమారా! వీరశేఖరా! నిన్నుఁ బిల్చిన కారణముఁ దెల్పెద వినుము.

గీ॥ వనవిహారంబు జేయుచు ♦ వచ్చువేళ
వనజలోచన కొసగితిఁ ♦ వరమొకండు
దానికియ్యెడఁగోరె ని ♦ ద్దానిఁబోలుఁ (అనిచూపుచు)
జలజములు కొన్ని తెమ్మంచు ♦ జలజనయన.

ఆడినమాట తప్పుట పాడిగాదు. ఇట్టి కుసుమంబులందెచ్చి యిచ్చి యీ కోరికనువయిచ్చఁ దీర్పవలయు.

ఘటో—జనకా! ఇది యేనా నేఁజేయవలసిన చెయ్దము? సెలవయ్యె నేనిఁ దృటికాలంబునందెచ్చి తమ కర్పించువాఁడ.

భీము—తండ్రి! నీ ధైర్యస్థైర్యంబు లేనెఱుంగనివికావు. నీయందట్టి సామర్థ్యముకలదు. కాని యీ యన్నలమున్న నన్నుఁ దెమ్మనికోరె. కావున నేనపోయి యావిరులం దెచ్చువాఁడ. అంతవట్టు నీవు నీబలంబులతోడ నీ వెలఁదిం గాపాడుచుండుము.

ఘటో—తండ్రీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

భీము—పాంచాలీ! నీకోరిన విరులిదే తెచ్చువాఁడ. నేవచ్చెదుదనుక నీసుతుండగు ఘటోత్కచుండు నిన్నుఁ గాపాడుచుండు. కావున నిర్భీతిగ నీ విందుండుము. (అని మేను బుణుకును)

ద్రౌప—నాథా! చిత్తము. ఆలాగుననే పోయిరండు.

(భీముఁడు నిష్క్రమించును. యవనిక జారును.)

రంగము—అరణ్యప్రదేశము.

(ప్రవేశము—ఒకపొదరింట నిద్రించుద్రౌపదియు, దానిముందుభాగమున ఘటోత్కచుండును, వానిసేవకుండగు దీర్ఘదంష్ట్రుఁడును.)

ఘటో—దీర్ఘదంష్ట్రా! మజ్జననియగు నీపాంచాలీదేవిని మన మతిజాగ్రతగఁ గాపాడవలెను. నీవీక్షణము చని మనబలంబులనెల్ల నలువైపుల బారులుదీర్చి యాయుధపాణులై నిలిచి హెచ్చుహెచ్చరిక నుండునట్లు చేయుము.

దీర్ఘ—చిత్తము. ఆలాగుననే నియమించివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)
(ఘటోత్కచుఁడు గదఁబూని యిటునటు తిరుగుచుండును.)

ద్రౌప—(తుల్లిపాటున లేచి) ఏమి యీపాడుకల! మనము కలంచుచున్నయది. అయ్యో! నాప్రాణవిభుండు వలదని చాటిచెప్పినను విననైతి. హా! నాథుండు కాననంబున కేగి తడవయ్యె. ఇంకను రాఁడయ్యె. ఈ నాస్వప్నఫల మెటులఁ బరిణమించునోగదా!

చ॥ వనమున కేలవచ్చితిని? ♦ వచ్చితిఁబో, కనకప్రసూన మీ
కనులకు నేలకన్పడియెఁ? ♦ గన్పడెఁబో, తిమియేలకల్గె నె
మ్మనమునఁ? గల్గెఁబో యలసు♦మమ్ములఁ దెమ్మననేల నాథుఁ? దె
మ్మని వచియింతుఁబో, విభుఁడు ♦ నోనని నవ్వెడియేగ నేలొకో॥

నాథా! నామాట జవదాటజాలక యొంటిగ విపినంబుల కరిగితిరా?

గీ॥ అడవి నాప్రసూనమ్ము లే ♦ యెడనుగలవొ
అరయఁగల్గితో లేదొ భూ♦వర! మరేమి
కార్యమయ్యెనో? తెలియంగఁ ♦ గలమె; నిజము
సుమ్ము స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంత ♦ కమ్మనంగ॥

విభుని విపినంబుల కంపి యెంత దురంతచింత నొందుచుంటి. (పుష్పమునుద్దేశించి) కనకప్రసూనమా! నీమూలమునఁగద నాకిన్ని కడగండ్లు సంప్రాప్తించె.

ఉ॥ కోమలరూపముఁ బయినిఁ ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమకురంగ మారఘుకు ♦ లేశ్వరు మైథిలిఁ బాపినట్టి లీ
కోమలరూపమున్ బయినిఁ ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమసుమంబ నాథు నను! ♦ నిల్లెడఁ బాయఁగఁ జేసితక్కటా!

నీవు నాకై యెందుఁడివచ్చితివి? ఇది మాయయా, లేక నాఁడు సీతారాముల నెడఁబాపిన కురంగమేయియ్యెడ మాయాజాయాపతుల నెడఁబాప నీవుప్రరూపంబున నవతరించెనా? — అయ్యో! యెంతటిపాపిని! ఇచ్చటికి తెఱంగెఱింగిన నాయుధిష్ఠిరమహారాజు నాపై నలుకబూనకుండునా? నను నిందింపకుండునా? ఆహా!

ఘటో — అమ్మా! ఏల నీ వీలీల విలపించెదు? నిర్వక్రపరాక్రముండగు మజ్జనకుండసహాయుండై యుండు సత్వరము రాఁగలఁడు. భయంపడ వలదు. ఆ వీరశేఖరు నెవ్వాఁడును మీఱఁగల్గునా? అటుగాక మరొక్కటియైన నో,

చ॥ పరమపతివ్రతామణి! జ ♦ వంబున సంపదబెంపుగన్న నా
సరికొమరుండు గల్గఁడను ♦ సాటిసతీమణికిన్ గొఱంతయే?
నరసుర నాగలోకముల ♦ నాదునరాహతిఁబట్టి త్వత్పదాం
బుజహాసమీపదేశమునఁ ♦ బొల్పుగ నిల్పఁగ నేర్తు నమ్మరో!

శోకంబుమాని సంతోషంబుగ నుండుము.

ద్రౌప — (గద్గదికతో) అన్నా! అమితబలసంపన్నా!

గీ॥ సాటివిలుకాండ్రలో నెల్ల ♦ మేటివనియు
నలఘుమాయాప్రవీణత ♦ నమరితనియు
శూరులం దెల్ల నసహాయ ♦ శూరుఁడవని
వింటి నే మున్ను దానిఁగ ♦ న్గొంటి నిపుడు॥

చాలుఁజాలు, నేకాకివై మీజనకుండు వనికింజనఁ జతురంగబల సమేతుండవై నీవిటనుంటివి. ఇది ధర్మమా? సముధికశౌర్యసంపన్నులగు సమరథికుల నిటఁ గాపువెట్టి నీజనకుని వెంటఁ జనవలదా?

కాదేని నీవనుజబలంబులఁ గొన్నిటి నటకింపి నీవిట నుండరాదా? అయ్యరు తెలుంగులుగాక మీరెల్లరు,

గీ॥ వైరులెవ్వరు చేని యీ ♦ వనమునందుఁ
గోరమీసల మెలివైచి ♦ కొంచు నిలిచి
హెచ్చు పౌరుషవాక్యముల్ ♦ ముచ్చటింప
నేమికార్యంబు రాత్రించ ♦ రేందర్! చెపుము!

అక్కడ మీజనకుండు శత్రుల బారిఁబడి నొచ్చినవిమ్మట నీవట కరిగి నీతండ్రియభీప్సితంబు నెఱవేర్చెదవా యేమి? ఏమీ నీ శౌర్య సంపద! హెచ్చుగ మెచ్చవచ్చు!

ఘటో—తల్లీ! ఇట్లు చింతంగుందనేల?

చ॥ పవనసుతుండు యుద్ధమున ♦ వైరులచేఁబడి నొచ్చియుండినన్
బవలనె తారలన్ గనమొ? ♦ భానుశశాంకులు తోవఁదప్పరో?
భువనములన్నియున్ బొగుల ♦ వో? గగనంబది బెగ్గడిల్లదో?
సవితృని వేడివెలుఁ లిలఁ ♦ జలనయె విలపిల్లఁ జెలవో?

అట్టి న జనకుని సామాన్యమానవునిఁగాఁ దలంచితివా? అమ్మా! అయ్యెడఁ గొండొక కార్యమయ్యెనేనిఁ బట్టినగునన్ను వ్యర్థునిగఁ దలంచితివా? మదీయపరాక్రమంబీ వెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ కొట్టుదు నెల్లలోకములు ♦ గుప్పిటఁబట్టుదు సప్తసాగరుల్
పట్టుదు మూడుమూర్తుల న ♦ వగ్రహమండలి మండఁజేయు దీ
పట్టిని, నన్ను, వ్యర్థునిఁగ ♦ భావమునందుఁ దలంచి, తల్లి! నీ
విట్టులఁ గుందకమ్మ ధర ♦ నీశ్వరుఁడెత్తు నకుంఠితక్రియన్॥

జననివగుట నీవికరణి నను గారులాడినను గినుకవహింపఁబోను. ఇయ్యెడ నొకసీతి కలదు. ఏమన,

గీ॥ విపినభూముల కేగుచు ♦ భీమసేనుఁ
డిచటఁగాపుగ నన్నెట్టె ♦ నెటులఁ జనుదుఁ?
దండ్రియానతి మీరంగఁ ♦ దగునె? మఱియు
సామివరవుళ్ళ నాయంబు ♦ సమసిపోదె?

శౌర్యసంపన్నుండును మానధనుండునగు మాజనకునే దివ్యప్రసూనంబులఁ దెమ్మని వేడితివి. ఆయనయుఁ దానే కొని తెత్తునని చనియె. అట్టితఁడె నే సాయపడంజన నాతఁడొక్కిఁ బ్రతిజ్ఞాభంగము కదా! ఏల నీ వీలీలఁ జలికెదవు? మజ్జనకుం డిప్పుడే విరులంగొని విచ్చేయంగలండు. కావునఁ జింతం బాసి నెమ్మది వహింపుము.

ద్రౌప—కుమారా! నీవాడినది నిక్కువము. కాని నాకిప్పు డనేకాప శకునంబులు గాన్పించుచున్నవి.

గీ॥ మిన్ను తలపైనిఁ బడినట్లు ♦ లున్నదకట
వామలోచనమదరెడు ♦ వదల కకట
కనులఁ బాష్పకణంబులు ♦ గ్రమ్మె నకట
కారణము లేక చింత చే ♦ కూరు నకట॥

ఇంతియకాక దుస్స్వప్నంబుఁ గూడఁ గంటి.

ఉ॥ ఇంతనరాని శౌర్యధనుఁ ♦ డిప్డు నిరాయుధుఁడై శరీరమం
దంతట గాయముల్ గలిగి ♦ యక్కట! రక్తముగార ధైర్యహా
నంతయు లేక దుర్బలుని ♦ భంగిని గుందుచు నిల్చినట్లు నా
కాంతునిఁ గాంచితిన్ గలను ♦ దెగ్గ భయంబు మనంబునం దొగిన్॥

కుమారా! ఈకారణమున నిన్నిత్తెఱంగున నోరుచుంటి. నీ మాటల నిఁక వినఁజాల, నిముసమ్మైన మనఁజాల.

ఘటో—తల్లీ! ఏల యిత్తెఱంగున భీతిల్లెదు? వనితలకు వామలోచన మదరిన శుభంబులు చేకూరు. క్రొత్తగ గాయములుగల్గి నీ విభుండు నిలిచినట్టులఁ గంటివేని యామహాసియుండు సౌగంధికములఁ దెచ్చి యిచ్చినట్లగు. నీ శకునంబులన్నియు మిన్నయైనవి. దానికై నీ విసుమంతయుఁ జింతింపకుము.

గీ॥ అతివ తానెంత సంతోష ♦ మతిఁ జెలంగఁ
బతికి నంతటి దోశ్శక్తి ♦ ప్రబలుచుండుఁ
గాన మనమున సంతోష ♦ మూనుమమ్మ
కమ్రసద్గుణవల్లి నా ♦ కన్నతల్లి॥

సీ పాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబున నాపాండుసూనులు దీర్ఘాయుష్మంతులై యుందురు.

ద్రౌప—కుమారా! నీవెటుల నచ్చఁబల్కినను నామదిఁగల దిగులు తీరకున్నయది. ఏమి సేయుదు?

ఘటో—తల్లీ! సద్గుణకల్పవల్లి! నీ విచ్చో నొంటిగ నున్నకొలంది నీ మదిఁగల దిగు లధికమగుచునే యుండనోపు. అల్లదిగో, కనుంగొనుము.

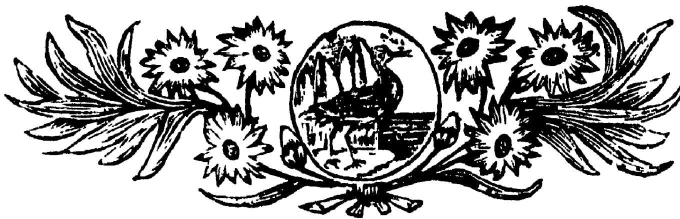
శా॥ దేవా! ప్రోవుమటంచు మొఱ్ఱలిడు నా ♦ దేవాళిరక్షింపఁగా
దేవారాతిసమూహముఁ దునిమి ♦ రక్షిరక్తయుక్తంబుగాఁ
బ్రోవంగాంచి త్రిలోకనాథుఁ డపరాం ♦ భోరాశితూణంబునన్
ద్రోవంజూచెడు చక్రమట్ల దినవా ♦ ధుం డిప్డు దోఁచున్ దివిన్ ॥

ఇక్కడ నుండఁదగదు. ఇంక నాయుధిష్ఠిరుం డున్నయెడ కరుగుదము. ఈయరద మారోహింపుము తల్లీ!

ద్రౌప—తండ్రి! అటులనే చేసెదఁగాని యాయజాతశత్రుని సముఖమున కరిగి యామహనీయవదనారవింద మెట్లుకన్గొందు! హాత విధీ! నాకెట్టి యవమానంబు సంఘటిల్లఁ జేయుచుంటివి!

(ఇరువురు రథము నెక్కి నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.



శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

తృతీయాంకము

గంధమాదన పర్వతప్రాంతము

(ప్రవేశము—భీముఁడు)

భీము—(ప్రవేశించుచు)

ఉ॥ పరిపక్వంబగు పండులన్ దినెడి వ్యా♦పారంబునన్ జేరి వా
నరసంఘంబు స్వభావచాపలము గ♦న్పట్టంగ శాఖల్ నిరం
తరముల్ జేతులనూప, నొల్లని కపి♦ త్థశ్రేణులన్ దట్టమై
కర మాహ్లాదముఁగూర్చుచుండెఁగద యీ♦కాంతార మెంతేనియున్॥

(కొంచెము ముందునకునడిచి) ఇదే! గంధమాదనపర్వతము.

సీ॥ ఏవీరవర్యుండు ♦ గావించె లంక భ్రి
ష్టైశ్వర్యమగునట్టు ♦ లలఘుశక్తి
నేవీరవర్యుండు ♦ రావణాసురునిచే
స్వర్గమందినసిగ్గు ♦ బాయఁజేసె
నేవీరవర్యుండు ♦ భావించె మున్నీటిఁ
బల్వలంబుగ దాట ♦ వలసినంత

సేవీరవర్యుండు ♦ చేవమై నభ్రయుఁ
జించి తండ్రిని దీర్ఘ ♦ చింత ముంచె
నేమహావీరునిఁ గల్గి ♦ రాముఁ డెల్ల
లోకముల దుఃఖరహితంబు ♦ లుగనొనర్చె
నట్టిపూజ్యుండు హనుమానుఁ ♦ డధివసించుఁ
గాదె యీగిరిరాజంబు ♦ పైఁదలిర్ప॥

వేఁటోక వైపును జూచెదఁగాక! (అని నిష్క్రమించును) (వేఁటోక పరిక్ర హనుమంతుఁడు ప్రవేశించును.)

హను—(తనలో)

కం॥ తరణికులచంద్రుఁడౌ రఘు
వరుసుచరిత్రంబు గాన ♦ ఫణితి పతముఁ గ
న్నరతతిపాడ వినుచు మే
న్మఱచితి నే నమృతసింధు ♦ మగ్నునిమాడ్కిన్॥

ఆకారణమునఁ జాలకాలము కడచినను తెలిసికొనలేకపోయితిని. (తలఁచికొని) ఏమి ఆశ్చర్యము! లోకమాతయగు సీతామహాసాధ్వికి నాయందెట్టి యనుగ్రహవిశేషముకలదు?

చ॥ తనపతియౌ రఘూద్వహుని ♦ ధారుణికిన్ మును పట్టభద్రుగా
నొనరఁగఁజేయువేళ, ముదమొంది విభుం డొక హారహారమున్
దనకొసంగ, దానిఁగొని ♦ నాయెడఁగల్గిన ప్రేమ పెంపునన్
వనచరముఖ్యవీరభట ♦ వర్గముచూచుచునుండ నాకిడెన్॥

(కుడికన్నదరుట నభినయించి) సీతాదేవియొక్క యన్వేషణమునందు దక్షిణాప్పందనమయ్యె. అప్పుడది శుభాగమనహేతువయ్యె. అదే కన్నిప్పు డదరుచున్నయది. కాని త్వరగా నెందులకీవనుఁ డట్టి మంగళము ననుభవించుటలేదు? (ఒక పెద్దధ్వనినాలకించి)

ఏమి యీకులభూధరసంక్షోభముఁ గలిగించునట్టి యశనినినాదసదృశమగు సింహనాదము!

ఉ॥ నాదములన్నిటిన్ గగబళ ♦ సంబొనరింపఁ గురంగగర్భ ని
ర్భేదమొనర్పఁగా, మదక ♦ రేణుమదంబుఁ దుపర్, మృగేంద్రముఖ
బాధితనిద్రగా నొనరు ♦ పంగ, సమర్థముగన్న దద్దిరా!
యే దెసనుండివచ్చె నివు ♦ డియ్యది? యెవ్వనిసింహనాదమా?

(దిక్కులుపరికించి) ఏమికలవరము! ఏమిఆశ్చర్యము! గొప్పది యగు నీసింహనాదముచే సంక్షోభితవనచరయూథముయొక్క భయచేష్టితము లెట్లున్నవో చూదుము.

సీ॥ భీతిమై నెమళులు ♦ వృక్షశాఖలకెక్క
గమకించి ధరఁబడుఁ ♦ గానకునికి
నందందె విడివడ్డ ♦ దగు కురంగయుగంబు
బెదరున నొండొంటి ♦ వెదకుసందె
పరుగిడుచుండియో ♦ వక్త్రంబుఁ దెరచి పే్రి
మనుజాఁ మఁ బ్రియురాలి ♦ మదవు టేన్గు
నిదురించుహర్యక్ష ♦ మదరిపాటున శిరం
బెత్తి యోజనసేయు ♦ నించుకంత
ఇట్టి విపరీతకార్యంబు ♦ లెవనికార
ణమునఁగలిగె నీఘోరకా ♦ ననములోన

(భీముని దూరమునఁజూచి)

ఔర! ఇంతటిగంభీర ♦ మైనమూర్తి
సత్వసంపదఁ గలుగు నీ ♦ జనుఁడెవండు?

ఉత్సేకముచేతఁ బ్రత్యక్షముగ శరీరముఁదాల్చి యుద్భవించిన విక్రమమో యనునట్టులుండె. నాహృదయమునకుఁ జమత్కార మును గలిగించునట్టి యింతటి బలాతిశయమును సమరక్రీడాగోష్ఠి యం దధికపాండిత్యముగల యీగదయు, భ్రూవిక్షేపముచేతనే యతిభారమును వహించిన యీధనుస్సును గలిగిన యీపూరుషుం డెవండు? మిక్కిలి కఠోరవృత్తిగల యీతనిచేతనే యీవనక్షోభము

గలిగిన ట్లూహించుచున్నాఁడ. కానిచో నింతటి భయంకరాకారమగు ప్రకృతి గలుగనేరదు.

(తెరలో)

భీము— ఓగంధమాదనసమీపచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబునగెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నేనృపతి ♦ సల్పె ధరణ్ మును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడా శమన ♦ సూనునితమ్ముఁడ! భీముఁడణ్! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ♦కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే?

హను—(విని సంతోషించి) ఆహా! వీడు వృకోదరుండు. సకల వీరాగ్రణి. ఉదగ్రబలముచే నిగ్రహింపబడిన బకాసురగర్వసామ్రాజ్య సంపీతుండు. వజ్రతుల్యమైన తన ముష్టిప్రహారములచే రాజసూయాధ్వరమునకుఁ బకుస్వరూపుండగు మగధనాథుని వధించిన మహావీరుండు. ఈభీముఁడు నాకు దృష్టిగోచరమగుటఁ జిరకాలమునుండి యీగిరిగహ్వరమందుండిన నాయునికి నేఁటికి ఫలప్రదమైనది. (కొంచెమాఁగి) ఏమిఆశ్చర్యము! మహావీరసంపన్నుఁడు. క్రమమున నెఱుంగనివాఁడు. ఆతనిపాదవిక్షేపముచేఁ బ్రతిపదమునకు శిలలు చూర్ణములగుచున్నయవి; పిక్కల రాపిడిచే మార్గమున కిరుపార్శ్వమునఁగల వృక్షములు భగ్నములగుచున్నయవి. ఇట్టి యుద్దామగతిగలవాఁడైనను శరీరమునందు స్వేదకణములు పుట్టుట లేదు; నిట్టూర్పులసైతము విడుచుటలేదు. ఏమి యీతని యద్భుతగమనక్రియ! ఇందాశ్చర్యమేమున్నది? ఇతని పుట్టుకకు వాయుదేవుండుగదా కారణము! మరియు నసమానుపమగునేదేనొక పరాక్రమశక్తిలేనిచో మనుష్యసాధారణులకు దుఃప్రవేశమగు నీవనముఖారుట కితం డెట్లుసమర్థుఁడగు? నేను త్వరలో నప్రకాశితస్వరూపుండనై కొండొకకాల మీతనితో వినోదసంపాదనకుఁ బొందుట కితని యాగమనమార్గ మరికట్టెదఁగాక! (అని తోఁకనుపెంచి, త్రోవకడ్డముగనిడి మార్గమధ్యమందుఁ బరుండియుండును)

భీము—(ప్రవేశించుచు) ఓ గంధమాదనచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబునగెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నే నృపతి ♦ సల్పె ధర్మమును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమన ♦ సూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడన్! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ♦ కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే.

(దూరముగనున్న హనుమంతునిఁజూచి) ఓరీ శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గమందున్నాఁడవు. (తనలో) కదలదేమి! పాపము! ఈవృద్ధమర్కటము ముదిమిచేఁ గదలనేరక యిట్లు పడియుండనోపు. వృద్ధత్వంబెట్టివాని నైన సంకటముల పాల్సేయునుకదా!

సీ॥ అడుగుదమ్ముల కెప్డు ♦ మడుగులొత్తెడుచాన
దరిజేరునని జీరఁ ♦ దగవులాడు
అద్దముద్దుగఁబెంపఁ ♦ బెద్దయైన సుతుండు
చేరరమ్మని పిల్వఁ ♦ జీదరవడు
ఆలోచనకు ఘనుం ♦ డని వచ్చు నెచ్చెలుల్
పిలిచిన విననట్లు ♦ తొలఁగుచుందు
రదియేమిరాయన ♦ నర్భకుల్ సైతము
నీ మాటకాదంచు ♦ నీరసింతు

గీ॥ రేల యింకను జీవించె ♦ నీతఁడంచు
నీసడించుచుఁ బల్కుదు ♦ రెల్లవారు
కట్ట, వార్ధక్యమా! నిన్నుఁ ♦ గాంచినట్టి
నరునికష్టంబుల నుడువంగఁ ♦ దరమె ధరణి?

(సమీపించి, బాగుగఁబరికించి తనలో) ముదిమిగలదయ్యు నతిగంభీరముగనున్నదే! (ప్రకాశముగ) శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గ మడ్డగించినాఁడవు.

చ॥ ననుఁ గనినంతనే భయము ♦ నడఁబర తెంచెదు ధీరసత్వముల్
కనుపడుచుండ నీమదినిఁ ♦ గల్గదు భీతియొకింతయేనియున్

చనవది యేమి! నీసహజంబుచాపలముగా విడనాడి ధీరతగా
వనచర! త్రోవకడ్డముగ వాలముచాచుక యుంటివద్దిరా॥

హను—(తనను జూచికొని నవ్వి తనలో) ఆహా! నే నెంతపనిచేసితిని! దిగ్దంతిదంతభగ్నసమర్థములగు భుజపీఠములును, మేరుపర్వతముం డీకొనఁజాలు దృఢతరవక్షస్స్థలమును, త్రిలోకముల దహింపఁగల తేజోరూపమును గలనేను క్షణములో నుపసంహరించుకొని, ధాత్రిపై కావలోకనవిధియం దెట్టి స్వరూపముగలవాఁడనైతిని?

గీ॥ ఇటులనొనరింపనేని న న్నితఁడు తెలిసిఁ
కొని, విధేయుఁడై శౌర్యాను కూలములగు
ధీరవచనంబులను బల్క నేరనొక్క-
కాన, నాకిది యొప్పిద కానుగాదె॥

భీము—ఏమి ఆశ్చర్యము!

గీ॥ ధాత్రిపై నవలోకన మాత్రముననె
వడిఁ బలాయన మగుస్వభా వంబుగల్లు
కపికులంబున నిట్టిదె క్కడను జూడ
నౌర! దీనికిఁ గతమేమొ యరయరాదు॥

ఈభూమియొక్క దివ్యమగు నొకానొక శక్తియై యుండునా? (విచారించి) కాదుకాదు. ఇతరమృగములయం దిట్టి విలక్షణమగు శక్తి కనుపించుటలేదు. ఇందునకుఁ గారణమేమై యుండును?

హను—(తనలో) అయ్యో!

సీ॥ విశ్రుతగుణముల వెలయు తేజోరూప
ముపసంహరించి నే నుండనేర్తు
శక్తివిహీనమౌ సర్వావయవములు
గల్గిన దుర్దశ గాంచనేరు
బాష్పపూరంబులు ప్రవహించు లోచనం
బులతోడ నెట్టులో మొలఁగనేర్తు

హీనబలుండనై ♦ యిటునటుఁ దిరుగాడ
నెఱుఁగనట్టులనటి ♦ యింపనేర్తుఁ
గాని, యనుజుని నధికవి ♦ ఖ్యాతబలుని
భాగ్యవశమునఁ గాంచుట ♦ బాహుయుగము
వేగ నాశ్లేషసుఖకుంద ♦ వేగిరింప
నార! యించుక వారింప ♦ నేరనైతి॥

అయ్యో! నాహృదయదర్శిని కాల్పనా?—కాదు కాదు. అటులఁగానిచో అజ్ఞాతపూర్వసంబంధముగల యీభీముఁడు నన్నుఁ గూర్చి యెటులఁబలుకునో తెలిసికొన వీలుండదు.

భీము—తిర్యగ్జంతువులలోఁ జేరినవాఁడైనను నీతండు నాహృదయమును నాకర్షించి నాకు ముందగుచున్నవాఁడు. ఈతని ధీరత్వంబునుబట్టి సాధారణకపిగాఁ దలఁపరాదు. కొంచెమేనియు భయములేక, విడువక, ప్రతిఘటించుచున్నవాఁడు, పరుగిడఁడు, త్రోవతొలఁగఁడు, నిలుచుండఁడు, ఏమి యద్భుతము! మరియుఁ బ్రతివచనమును బలుకవానివలెఁగూడ నున్నాఁడు. చూపులయందుఁ దిరస్కారము గన్పఱచుచున్నవాఁడు.

హను—(సంరంభముతో భీమునిఁజూచి) ఓయి! నీవెవ్వండవు? ఈవన క్షోభము నీవలనఁ గలిగినదేనా?

భీము—అగును.

హను—ఎందుల కిటుల నాకులపఱచెదవు? వనప్రచారమగు జంతు సమూహమంతయు నెంత భీతిజెందుచున్నదో చూడుము.

భీము—(తనలో) ఏమి యీవానరుని ధార్ష్ట్యము! (ప్రకాశము) ఐన నీసంరంభ మేమి?

హను—ఈ యరణ్యములు ఫలద్రుమాదులచే మాకు వృత్తిని గల్పించుచున్నయవి. అందుచే వీనికి నితరులవలన బాధ కలిగినచో మే ముపేక్షింపము.

భీము—ఉపేక్షింపక చేయునదేమి?

హను—అట్టులనా? అట్లయిన నీవు నావల్ల నియమింపఁబడఁగలవు.

భీము—ఏమి? ఈవీరుని వానరుఁడా నియమించువాఁడు!

హను—(నవ్వి) నేను నీతిమార్గముచే నపరాధివగు నిన్ను వారించు చుంటిని. దాని గుర్తెఱుంగక పరుషముగఁ బలుకు చుంటివి.

భీము—ఏమి? శూరునివలె యుక్తిప్రయుక్తులచే నాతో సంభాషింప మొదలిడితివా?

హను—ఓయి! మే మరణ్యసంచారులము. మాకు శౌర్యమెక్కడిది? (నవ్వి) నీవు,

ఉ॥ శూరుఁడవైతివేని ఘన♦శూరవతంసులు పెక్కురుందు రీ
ధారుణి వారిమ్రోల భుజ♦దర్పముఁ జూపఁగనౌనుగాక; యో
వీరశిరోమణీ! సహజ♦భీరువులై నిరతం బరణ్య సం
చారులునైన మాకడఁ గ♦నంబరుపంగ ఫలంబు గల్గునే?

కానిమ్ము! కడచిన దానికై కలహమొందులకు? కాని మాదేశమునకు వచ్చిన నీ వతిథిస్వరూపుఁడవు. కావున నీచేసిన తప్పు నొకసారి సహించితిమి.

భీము—(నవ్వి) ఓహో! మీరు చాల నేర్పరులుగనున్నారు. మీ పర్యవసానవచనము క్షమారూపముగఁ బరిణమించినదే!

హను—(తనలో) మంచిది. భరతకులప్రసూతుఁడవగు నో వత్సా! మృదువచనములతో నేను వచించుచున్నను బ్రకృతిస్వరూపమగు ధైర్యమును విడనాడవైతివి. (ప్రకాశముగా) ఇట్టి వీరత్వము నీ కెక్కడిది?

భీము—ఎక్కడిదా? నేను క్షత్రియుండను.

హను—అయ్యో! నీపేరేమి? ద్వితీయవర్ణప్రభవుఁడవైనట్లు సెప్పం బనిలేదు. మహాభుజములును విశాలవక్షస్స్థలమునుగల నీ యాకారము వలననే తెలియవచ్చుచున్నది.

భీము—(స్వగతము) ఈ కోఁతి చాల నేర్పరివలెనున్నాఁడు.

హను—ఓ శుభప్రియుఁడా! నీ కులస్వరూపముల గుఱ్ఱెఱుంగుటకు నాకు నుత్సుక మొందుచున్నయది.

భీము—(తనలో) వీనికి నాకులస్వరూపములతో నేమిపని? ఐనను జెప్పి చూచెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! తమ రెఱుఁగుదురా పౌరవకులపారావార పారిజాతుండగు నజాతశత్రుండను మహారాజును?

హను—(స్వగతము) కొంచెము తెలియనట్లు నటించెదను. (ప్రకాశముగ) అజాతశత్రుండనువాఁ డెవఁడు?

భీము—(రోషముతో, నవ్వి) ఎఱుంగవా!

గీ॥ మహిని గలఁడొంకు నిఖలరా ♦ ణ్మకుట రత్న
కిరణ నీరాజితపదుండు, ♦ వరగుణుండు
నధిక విఖ్యాత శౌరవ ♦ రాగ్రజుండు
సత్యనిరతుండు ధర్మజ ♦ క్ష్మావరుండు॥

ఆ మహనీయుండు నీ కెన్నఁడును శ్రుతిగోచరము కాలేదా?

హను—(సవినయముగా, నిలుచుండి) ఆఁ తెలిసినది. తెలిసినది. ఆయనయా? ఆయన యిప్పుడు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యభ్రష్టుఁడై యరణ్యములయం దధివసించుచున్నాఁడని వినియున్నాను.

భీము—(తనలో) ఆహా! పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁగాక! ఆయూ ప్రథితగుణములచే భువియందెచ్చటనో ప్రభావము మఱుఁగుపడియుండి, కాంతారవాసమే యీతనికి జ్ఞాపకము రావలెనా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిజముగ సంగరరంగమందు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యచ్యుతుఁడైనచో హాలిప్రసాదిత గదాశి క్షాదక్షుండగు భీమునివలనను, ద్రోణాచార్యదత్తధనుర్విద్యాప్రౌఢిమగల యర్జునునివలనను, పశ్చిమదక్షిణాంబుధితట ప్రక్షిప్తప్రతాపులగు నకులసహదేవులవలనను బ్రయోజన మేమి?

ఈకాంతారవాన మాకారణమువలనఁ గలిగినదికాదే—అగుఁ గాక—తెలియఁదగినవారల కది తెలియఁగలదు.

హను—ఈవిషయమునఁ బాండవులయెడ నీకింత పక్షపాత మెందు లకు?

భీము—నాకొక్కనికే కాదు. మహాత్ములపట్ల సత్పురుషులగువారల కందఱకు నుండును. ఈప్రకారముగఁ బ్రశ్నించు నీకే వారియందుఁ బక్షపాతమున్నదని నే నూహించుచున్నవాఁడ.

హను—(స్వగతము) అది నిశ్చయమే. (ప్రకాశముగ) అయిన వార లలో నీవొక్కఁడవా యేమి?

భీము—ఈవిషయము దాఁపనేల?

చ॥ అలయికలేక యోజనుని ♦ హస్తము రాక్షసశిక్షణంబునం
దిలను సమర్థమైనదని ♦ యెల్లరునాడి హిడింబవక్షపుం
ఫలకమునం దొనర్చె, మును ♦ ప్రాభవమొప్ప బలప్రదర్శనం
బల, బలశాలి, భీముఁడితఁ ♦ డంచు నెఱుంగుము వానరాగ్రణీ॥

హను—అయ్యా! నీవు భీముఁడవా? చిన్నతనమున నీవొనర్చిన వీరో చితములైన విక్రమజృంభితకార్యముల వినుచుంటిమి. అట్టి భీమ సేనుఁడవు నీవేనా?

భీము—(నడచుటకుఁ బ్రయత్నించి) ఇప్పటికే కాలహరణమైనది. మార్గమున కడ్డముగ నీవాలము పొడవుగ నుంచఁబడియె. బలశా లియగు నాంజనేయుండు తొల్లి వారిధి నెటుల నతిక్రమించెనో యటుల నే నిప్పుడు లంఘించి చనియెదఁగాక!

హను—(స్వగతము) లోకమునఁ దనశౌర్యమును సరిపోల్చుటయందు నన్ను సాటిగఁ జెప్పుచు నాయందుఁ దనకుఁగల నిర్మలతర ప్రేమను, గౌరవమును గనఁబఱచెను. ఇతనితో నింకను సంభాషించి తిరిగి ప్రతివచనమొందెదఁగాక. (అని యాలోచనగలవానివలె నవ్వును.)

భీము—నీముఖమునందు నవ్వుకనుపడుచున్నది. దాని యభిప్రాయ మునుగూడ వెల్లడిపఱచుము.

హను—ఏమియు లేదు.

భీము—లేదా? ఆకారరూపితమగునది వచనమందు దాచెదవేల?

హను—అయినఁ జెప్పెదవినుము. (తిరస్కారముగ) హనుమంతుఁడను నొకానొకకోఁతియందు లోకమున కెందుకీ శౌర్యబిరుదాంకిత బహుమానములు. లోకమున దుర్వారబాహుబలసంపన్నులును, త్రిభువనయశోవిశాలురును నగు రామాదులు నీకు శ్రుతిగోచర ముకాలేదా? గుణలవములేని తిర్యగ్జంతువునెడ నెందులకీ బహుమానము? గతానుగతికముగ లోక మీభాతి పలుకుచుండుఁగాఁబోలు!

భీము—(కోపముతో నవ్వి) నిశాచరగృహాహూతిత ములగు నగ్నిజ్వాలలచే నెవ్వనిబాహుబలము విఖ్యాతమునొందెనో అట్టి త్రిభువనైకవీరుని మోప్రల నీలోకమునఁగల వీరాగ్రేసరు లెట్టివారలు? ఓ శాఖామృగమా! హనుమంతుఁడన నెట్టివాఁడో నీకుఁ దెలియునా? సౌమిత్రివక్షఃస్థలీశల్యాకర్షణశస్త్రకర్మయందుఁ గనుపఱచిన విక్రమపరాక్రమము వినలేదా? నే నిప్పుడా మహామహునిగుణములఁ దెల్పెద వినుము. తెలిసినవానివలెఁ జెప్పుచున్నాఁడ నే కాని యట్టి మహాత్ముని గుణములన్నియుఁ జెప్పుటకు నేనెంతవాఁడను!

గీ॥ ఎవ్వఁ డద్భుతబలదర్ప ♦ మొసఁగఁగలనిఁ
గదిసి రాక్షసభటబలా ♦ కర్షణంబు
జేసి లంకేశు విస్మితుఁ ♦ జేసె, నట్టి
హనుమమహిమంబు నెన్నఁగా ♦ నగునె మనకు॥

లోకత్రయవిఖ్యాతమును ప్రౌఢమును నద్భుతమును నగునట్టి మహత్కార్యము మరియెవ్వఁడు సేయఁగలాఁడు?

హను—ఏమి, పాండవా, కోఁతిగదా! ఎందుకటుల నతిగౌరవముగ సంభాషించెదవు? జరాసంధాదిరాక్షసవధనమందు చాలనేర్పరివై

నట్టినీవు వీరులయం దగ్రగణ్యుండవు. అట్టియెడవనచరుండును, యోగ్యమగు స్తోత్రమున కనర్హుండునునగు నొకక్షుద్రవానరునియందలి సుగుణములఁదెల్పుట కే నసమర్థుండననిపల్కుట పౌరుషవంతుఁడవగు నీకుఁ దగునా?

భీము—(సక్రోధముగ) ఓరీ! ఏమిపల్కుచున్నాఁడవు? క్రోఁతియుఁ, మర్కటమనియా? మత్సమక్షమం దిట్టి ప్రమాదవచనంబులఁ బల్కెదవా? ఓరీమూఢా!

గీ॥ తుల్యజాతుండవౌట సం ♦ స్తుతియొనర్పఁ
దగుదు నీ వటుగాకిట్లు ♦ తగుదునంచు
నధికదూషణ భాషణ ♦ మాచరింప
దొరకొనుదె? ఛీ! స్వజాత్యైక ♦ దూష! నీవు॥

అమ్మహానీయుని నిందించుటకును స్తోత్రముచేయుటకును నీవెంతటివాడవు?

గీ॥ కాన గిరికంధరముల నె ♦ క్కడనొ తిరిగి
మనెడు నీవేడ, లోకర ♦ క్షణసమర్థ
మైన బలసంపదనుగన్న ♦ యట్టి మహిత
గుణుఁడు హనుమానుఁడేడ నో ♦ కుచితచరిత॥

ఆ సచ్చరిత్రుండు వాయుభగవానునివలన జన్మమొందినవాఁడు. కేవలము జాతితోడనే నీకు సమానుఁడుగాని క్రియలచేఁగాఁడు. అందుచే నీకుఁ దుల్యుఁడునుగాఁడు. కావున నీయొక్కనితో నేమిప్రయోజనము? ఎవనికి బాల్యమందే సూర్యబింబము ఫలప్రాయమయ్యెనో, ఎవనికి సముద్రోల్లంఘనము పల్వలముదాటుటయాయెనో, ఎవనికి క్రూరరాక్షసభంజనము ద్రుమభంగసదృశమయ్యెనో అట్టి క్రోఁతి యెక్కడ, కాంతారదుష్టగ్రహములగు తక్కుంగలక్రోఁతులెక్కడ!

హను—(సోపహాసముగా) రాజపుత్రా! బాగుగఁజెప్పితివి. చాలనేర్పరివి. ప్రగల్భవంతుఁడవు. ఇట్లు పలికెడి నిన్నుండియే యూహాను

మంతునికిఁ బ్లవంగత్వము సిద్ధించియుండనోపు. మాయం దేమిదోష
మున్నది?

భీము— లేకేమి? ఆమహావీరుం డింతమాత్రముచేతనే తిరస్కృతుం
డగునా? సీతాన్వేషణమందును గకుత్స్థవంశరత్నంబులగు రామ
లక్ష్మణుల జీవదానమునందును, ఆమహామహాబాహులు దక్షి
ణోత్తరదిగంతంబులవఱకు వ్యాపించియుండ లేదా?

హను— (తనలో) ఇతని భ్రాతృప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా? నేఁ గొంచె
ము చేసినను దానిం గొప్పగఁ బ్రశంసించుచున్నాఁడు. నేను సోద
రుండనని తెలిసిన, నిజముగ సంతోషమాపఁజాలఁడు. యుధిష్ఠిరు
నందుకంటె నాయం దెక్కుడుప్రేమఁ గన్పఱచుచున్నవాఁడు— మరి
యు కఠినభాషణేంధనములచే నీతని కోపానలజ్వాల నించుక
ప్రజ్వలింపఁజేసెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఎవని శరీరము జ్యావా
వృథివియొక్క నాస్తికత్వమును దెలియఁబఱచుచున్నదో, ఎవ్వని
యుదరమునఁ బాతాళము కుళీరగర్తతుల్యముగనుండెనో, ఎవ్వని
చే నెల్లసముద్రములు లంఘింపఁబడెనో, అట్టి మహావీరుఁడు
క్రోఁతియనికదా చెప్పుచున్నాఁడవు— ఇది నమ్మఁదగిన విషయమా?
ఇట్టివాఁడు లోకముననుండునా? ప్రపంచమునఁజూడ నిది యొక
కళంకముగ నున్నయది.

భీము— ఓయి! నీవు చార్వాకునింబలె నిర్వివేకహృదయుండవగుచు
న్నాఁడవు. దేవతలచే నైతము శ్లాఘ్యములగు వాయునందనుని
కథలయందు నీ వేహేతువుచే సందేహపడుచున్నాఁడవు? చూడు
ము. సముద్రము నాఁడందిన భయకంపము నిప్పటికిని దరంగ
ఘోషలమూలమునఁ గన్పఱచు చున్నయది.

హను— (ఆక్షేపణగ) ఏమి నీ ప్రమాణరహితమగు నుపన్యాసము!

భీము— అట్లనకుము. ప్రత్యక్షముగ నిర్ణయించుటకు శక్యముకాని
దాని నిప్పు డనుమానప్రమాణముచే నొకత్రుటికాలముననే చెప్పి
నిను నమ్మించఁగలను.

హను—సరి. అట్లయిన నంగీకరించెద.

భీము—ఓయి! జలరాశిలంఘనసమయమున నామహాసీయుండు గన్పఱచిన శరీరభారముచే భగ్నమైన శిఖరముగల మహేంద్ర పర్వతము దక్షిణదిక్కున నిప్పుడు సాక్ష్యమిచ్చుచుండలేదా?

హను—(తనలో) ఈకుఱ్ఱండు బాగుగఁబల్కెడిని. ఇదియు నంగీకరింపక తిరస్కరించి యడుగఁగలను. (ప్రకాశముగ) ఓ భీమసేన! నీ విప్పుడు చెప్పినది నేనమ్మఁజాల. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుండేయని నేను గౌరవించను.

భీము—ఎవ్వండవు నీవు? ఎన్నఁడు విననట్టి సంభాషణము జేయుచున్నాఁడవు. లంకాపట్టణమున గొప్పసాహసము గనుపఱచినవాఁడు. రక్షఃప్రియారోదనస్వాధ్యాయప్రణవోపదేశగురుండు. వీరాగ్రేసరుండు. శూరుండగు నక్షయు మర్దించి దశకంఠుని శోకసంతప్త హృదయుం జేసినవాఁడు. అట్టి హనుమంతుం డెవ్వనిచే సన్మానింపఁబడఁదగఁడు?

హను—ఓహో! ఎన్నఁడు వినని. అపూర్వము! తుచ్ఛుండగు నొకానొక రాక్షసశిశుమర్దనమా చేసినది? భీమసేనా! ఇదియేనా? అక్షయుని రణరంగమున నుదగ్రముగ జయించినాడని చెప్పితివి. అంతమాత్రమున హనుమానునియం దెట్టి పరాక్రమ మంగీకరించితివి!—ఇంద్రజిత్తుకూడ నతనిచే నిర్జింపఁబడెనేని యట్టులఁ గొనియాడుట కాతంకు తెగియేయుండును. కాని యింతమాత్రముచేతనా యిట్టిపొగడికలు! కష్టము కష్టము—మీఁదుమిక్కిలి ఇంద్రజిత్తునిచే సంగరరంగమున నాఁడుదానివలె బందీకృతుండైనవాఁడు. అత్తఱి నాతనికి శత్రువునలనఁ గల్గిన పరిభవముకన్న మరణమే మేలుగదా!

భీము—(సకోపాట్టహాసముగ) ఓ శాఖామృగమా! జ్ఞానహీనుండవగుటచే నిజమగు ప్రౌఢత్వమును స్తోత్రముజేయక మీఁదుమిక్కిలి వ్యతిరేకమగుదాని శ్లాఘించుచుంటివి. జ్ఞానలవము గల్గిన నీవీ

తీరున వ్యతిరేకసంభాషణముచేయుచు. ఒకే పక్షమున సంభాషించుచుంటివి. పెద్దలయెడ నీవిటులాడుట పాడిగాదు. మరియు, నోదుర్బిదగ్ధా! హనుమంతుండు తన బాధనము తనంతఁదానె యభినయించె. లేకున్న నూర్గురింద్రజిత్తులు వచ్చినను హనుమంతుండు బద్ధుండగునా?

హను—ఔనౌను. నిజము గుర్తెఱుంగనివారిట్లే పలికెదరు. ఇంతకన్న లజ్జాకరమగు కార్యము హనుమంతునకు వేరొకటి కలదా? ఒక్క క్షణమున నిర్జరబృందముతోడ నిందుృని జయించిన యింద్రజిత్తుచే నాంజనేయుండు బందీకృతుండయ్యె సుమా! ఏల యనవసరముగ దాని దాచెదవు? ఇంద్రునికంటె నాంజనేయుం డధికుండా?

భీము—శత్రునిచే బలాత్కారముగ హనుమంతుండు బంధింపఁబడినట్లు తలంచుచున్నాఁడవు. కాని యక్షయకుమారుని మాత్రము నిర్జించుట కొరునికి శక్యమగునా?

హను—(నవ్వి) విభీషణానుగ్రహమున హనుమంతుండు బ్రతికె. విభీషణనయసంభాషణము రావణు నరికట్టె. లేకున్న సుతద్రోహియగు హనుమంతునిఁ జంపుట రావణునికెంత? సహనమే లేకున్న జంభాసురాది దిక్పాలుర శిక్షించిన రావణునిచంద్రహాసము సహించియుండునా?

భీము—(కోప మభినయించును.)

హను—(తనలో)ఇదియేమియాశ్చర్యము!పండ్లుగిటుకరించుచున్నాఁడు.నేత్రములు రక్తిమ నొందుచున్నయవి. అధరముకొరుకుచున్నాఁడు. కపోలములు చెమ్మటపట్టుచున్నయవి. కనుబొమలు ముడివడుచున్నవి. ఈ వికారము ముఖమందలి కోపారంభము చెప్పక చెప్పుచున్నయది. నాపైఁబడునని యనుమానమగుచున్నది. అయినను నదియుఁ జూచెదఁగాక.

భీము—(కోపముగ) ఓరీ! దుష్టమర్కటమా! లంకాపురీనివాసులగు వీరభటులసారము బాగుగ గుర్తెఱింగిన బాహుబలముగల యా మహావీరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. అట్టి మహావీర స్తవమునందు వినినదంత యు వ్యతిరేకముగ భాషించుచున్నాఁడవు. ఇట్టి విపరీతసంభావణనే యునీవు మహాపాపివి. ఇట్టి నిన్ను మననీయఁదగదు. కావున నీ వాల ముంబట్టి గిర గిరఁద్రిప్పి నేలంగొట్టి నిను మట్టుపెట్టెదను చూడుము. (అని వాలము నెత్తఁబోవును. కదలకుండును)

(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము! నాబలంబంతయు నీవాలము నెత్తఁ జాలకుండెనే! చూడ నీతఁడొక మాయావివలె నున్నాఁడు. (లేచి ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీవు నను వంచింపవచ్చిన మాయరక్కసుఁడ వని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. బకాసురునియింటికి నిన్నతిథిగ నిప్పు డే పంపెదను చూడుము. అదిగో ఆసాలముం బెరికి తెచ్చి దానిచే నిను మోది చంపెదను. (అని తెరలోని కుఱుకును)

హను—(తనలో) నాపరీక్షించుట చాలును. ఇంక వీనింబ్రిసన్నునిఁ జేసెద గాక. నిజస్వరూపము దాల్చెదను (అని తెరలోనికరిగి నిజరూప మునవచ్చి కూర్చుండియుండును)

భీము—(తెరలోనుండి) ఓరీ నిశాటా!

గీ॥ మాయ వేషంబుదాలిచి ♦ మహితయశుని
సచ్చరిత్రంబు మృషయంచు ♦ ముచ్చటించు
నిన్ను నీవటభూజాన ♦ నిహతుఁజేతు
హనుమపదపద్మములయాన ♦ గనుమి యిపుడె॥

(అని యొక చెట్టుతోవచ్చి నిజరూపమునను న్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఇదియేమి? హనుమంతునవలెఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు! నిజమా లేక యిదియు నీరక్కసిమాయయా! (వినుట నభినయించి) ఆహా! అశరీరవాణి యేమనుచున్నది! నిజముగ నంజనీతనయుండా! (వృ క్షము పారవైచి) అయ్యో! యెంతపనిచేసితిని! (సమీపించి)అన్నా

హనుమన్నా! ధన్యుండ నైతిని. నాజన్మంబు ధన్యతనొందె. (పాదాక్రాంతుడై)

ద్విపద

జయ దయాపాథోధి ♦ జయ పుణ్యమూర్తి!
జయ దశదిగ్వ్యాప్త! ♦ సాంద్రసత్కీర్తి!
జయ దీనపోషణ! ♦ జయసత్కృపాంగ!
జయ జయ శ్రీరామ ♦ చరణాబ్జభృంగ!
జయ జితదైతేయ! ♦ సన్మునిగేయ!
జయ భక్తఫలదాయ! ♦ జయ యాంజనేయ!

క॥ అపరాధిని దురితాత్ముఁడఁ
గపటమతిని జడుఁడఁ గన్న ♦ గానక మీకే
నపచార మొనర్చితి నన్
గృపతో మన్నింపఁగదవె ♦ కేసరితనయా॥

హను—(గ్రుచ్చియెత్తి) తమ్ముఁడా! నీశక్తిసామర్థ్యంబు లెఱుంగఁగోరి యిట్లొనర్చితిని. నాయందు నీకుఁగల యవ్యాజప్రేమము దెలిసికొంటిని. సంతసమయ్యె. నీకిష్టమేని కోరు మిచ్చెదను. దుష్టులగు దుర్యోధనాదులతోఁ బోరుకల్గినయెడ నీపక్షమున నిల్చి నీకు జయంబు చేకూరఁజేసెదఁ, గావలయునా?

భీము—మహాత్మా! తమయంత మహాశక్తివంతులము కాకున్నను దుర్యోధనాదుల నిర్జించుటకుఁ దమవంటివారికి శ్రమనియ్యనక్కరలేదు. అయినను నట్టిది సంభవించినఁ దామాసమయమున మా విజయము నుగోరుచు నటనిల్చి సంగరప్రదర్శనమును గాంచఁగోరెదను.

హను—అట్లయిన నర్జునునిరథకేతనమున నిల్చియుండెదఁగాక.

భీము—మహాప్రసాదము. ధన్యులము!

హను—ఇంక నీకు సౌగంధికములున్న జాడలఁ దెలుపవలయునా?

భీము—మహాప్రసాదము! (అని చేతులుజోడించి నిల్చును)

హను—(పైనఁజేయిచాచి) ఇక్కడికిఁ జక్కఁగ నుత్తరమునకుఁ బోవం బోవ రజతాచలంబొండు గన్పడియెడి. ఆపైఁ గొంత దవ్వరిగితివేని,

సీ॥ రజతకాంచన నవ ♦ రత్నకృసంకలితమా
సాలగోపురధామ ♦ జాలకములు
లాలితాగణ్యక ♦ ల్యాణ సంపదల కా
ధారంబగు నవని ♦ ధానములు
వలనొప్ప పుష్పక ♦ ప్రతిమానతఁ మించు
నానామణిస్యంద ♦ నప్రతతియు
శతధృతికైన నెం ♦ చఁగరాని ఘనబలో
న్నతులగు యక్షాధి ♦ నాయకులును
గలిగి భూలలనామణి ♦ పొలుపు నిలుపఁ
బెట్టికొనినట్టి పాపట ♦ బొట్టొయనఁగ
నమరు నగభేది పుటభేద ♦ నమునకన్న
రమ్యతరమైన యలకాపు ♦ రంబొకండు॥

అప్పట్టణంబునకు శౌర్యాటోపుండును దినరాజతేజోవిరాజితుండును, నరిభయంకరుండును, గఱకంఠుపరమమిత్రుండును నగు కుబేరుం డధిపతి. అతండు విహారార్థము బహువిధఫలవృక్షతరులతావితానంబుచే నతిరమణీయంబగు నొక యుద్యానవనంబు నిర్మింపఁజేసె. అద్దాని మధ్యంబునఁ గాసారంబొండుకలదు. అందు కనకకుసుమంబులుకలవు. ఆ కొలనికి నలుగడల మహాబలోపేతులగు యక్షదానవగంధర్వకిన్నరులు క్రమముగఁ దమతమ బలంబులతోడ జాగరూకులై కావలియుందురు. వారల సమరంబున సాధించి కమలంబులఁదెచ్చుట కష్టసాధ్యము. కావున దేశకాలపాత్రమ్ములెఱింగి ప్రవర్తించి సఫలీకృతమనోరథుండవగుము.

భీము—చిత్తము. (అని నమస్కరించును.)

హను—విజయోస్తు! విజయోస్తు!

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము



శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవుల ప్రవేశము.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా, నకులా!

గీ॥ వనవిహారంబు సేయుచుండఁగ ♦ జనినయట్టి
ద్రౌపదియు భీమసేనుండు ♦ దడసి రింకఁ
జేర రారైరి ద్విజరాజి ♦ చేరెఁ గూండ్ల
కింక మసలుట కేమొ యూ♦హింపనైతి॥

అదేమొకాని వామభుజంబు వేమాఱదరుచునుండె. ఏమీ! యీ యపశకునంబులు? అయ్యో! యెంతవలదని వారించినను నావంతయు వినక తాఁబట్టిన కుందేటికి మూఁడేకాళ్ళని పట్టుబట్టి చని నట్టడవుల వేగుట్టలపాలైరోగదా? అయ్యో!

నకు—అన్నయ్యా! ఏల మీరిట్లు చింతిల్లెదరు? వనమునం దందందుఁ గల చోద్యముల నేత్రానందంబుగఁ గన్గొనుచు వారిరువురుఁ గడు దవ్వరిగి తిరిగివచ్చుట కొక్కింత యాలస్యంబయి యుండనోవు. అంతియేకాని మఱొండు కారణంబుండదు. దినకరుండు చరమదిశ కరుగుచుండెఁ గాన యిఁక వారియ్యెడకే మఱలివచ్చుచుందురు,

అయినను జూచివచ్చెద. (కొంతదూరమున కేగి నలుదిక్కులఁజూచి ఆతురతతోఁ దిగివచ్చి) అన్నయ్యా! విచారింపకుఁడు. అల్లదిగో, అనతిదూరంబున నొక యరదంబుపై నిద్దరియ్యెడ కేతెంచు చున్నట్టులఁ గన్పట్టుచున్నది. వారలు మన ద్రుపదరాజనందనియు, ననిలాత్మజుండు నని తోఁచెడిని.

ధర్మ—అట్టులనా? వారలింకెంతదవ్వున నుండిరో!

సహ—(చూచి) అదిగో యిటువచ్చుచున్నారు—భీమసేనాత్మజుండును, మనద్రౌపదియు.

(విన్నఁబోయిన మోముతో ద్రౌపదియుఁ బుష్పముతో
ఘటోత్కచుఁడును బ్రవేశింతురు)

ఘటో—జనకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ! కుమారా! నీతండ్రి యెక్కడ?

ఘటో—తండ్రీ! ఈ కనకాబ్జమును గన్గొనుఁడు.

ధర్మ—(అందుకొని, చూచి, ఆఘ్రాణించి) ఆహా!

గీ॥ అబ్జలావణ్యమును గొని • యూహ వశమె
పూవునెత్తావి నింతని • పొగడఁదరమె
భర్మనిర్మితమై సౌర•భంబుఁ గనుట
దీని కెనయగుదాని జ•గానఁ గాన॥

సరియె కాని, నాయనా! మీనాయనయెక్కడ? (ద్రౌపదిం జూచి) అదియేమి? ఏలొకో యీపాంచాలనృపాలునిబాల బాలచంద్రునింబోలు నిటలాలకంబు వ్రేల్లవైచి తెలతెలఁబోవుచు మది కలంగిన తెఱంగునఁ గన్పట్టుచున్నయది. ఏమియుఁ గీడుమూడదు గదా? పాపంబు శమించుఁగాక! (ద్రౌపదినుద్దేశించి) పాంచాల రాజనందనీ! భీమసేనుండేడ?

చ॥ వలదని పెక్కుభంగులను • బల్కిన నీచవికెక్కనీక పో
వలసినదేయటంచుఁ జల•పట్టి గదాయుధుఁగూడి కానసం

బులఁ దిరుగాడఁబోయితివి♦పో; పవనాత్మజు నెందుఁబంచితో
తెలుపుము మీర లెల్లఁ జను♦దెంచియు నాతఁడు రాకయుంటకున్॥

శ్రీప—(తలవంచి కన్నీరద్దికొనుచు గద్గదస్వరమున) అనఘా

శా॥ భూనాథా, భవదాజ్ఞఁ గైకొని వనం♦బుం జొచ్చి మీసోదరుం
డేనుం బోవుచునుండ మార్గమున మే♦మీపుష్పరాజంబు నే
త్రానందంబుగఁ గంటి మట్టినవ హే♦మాబ్జంబులం దెమ్మనం
గా నాకోరిక దీర్తునంచుఁ జనియెన్ ♦ గాంతారమధ్యస్థలిన్॥

తానేగుచు నన్నుఁ దమ సన్నిధి కరుగుమని పనిచె.

ధర్మ—అహో! యెంత మోసముపొసఁగె! కుమారా! హిడింబభాగినేయా!

ఉ॥ దానవనాథ! నాయనుఁగుఁ♦దమ్ముఁడు భీముఁడు తోడువీడి తాఁ
గానకు నేగె హేమసుమ♦కాండముఁ గొనితేర; నయ్యెడన్
దానవసిద్ధయక్షసుర♦నాథులుఁ గ్రుమ్మరఁబోలు నక్కటా
తానెటు వారలం గడచి ♦ తమ్ములఁ దెచ్చునొ తోఁచకుండెడిన్॥

అచట నే మోసముపొసఁగెనో. లేకున్న దానేల రానాలసించు? ఎవ్వరు సాయపడియుందురు? కలహాంబెంత బహుళంబుగ గల్గెనో? (ఘటోత్కచునుద్దేశించి) అయ్యో, తండ్రీ! నీ వీక్షణం బచటికిఁ జని మీ తండ్రి సేమం బారసి యామేలువార్తఁ దెచ్చి నా వీనులకు విందొనర్పకుంటివేని నామదిఁగల దిగులు తీరనేరదు. సత్వరంబుగఁ బొమ్ము నాయనా!

ఘటో—జనకా!

ఉ॥ పావనమూర్తీ! యోమహిత ♦ బంధురకీర్తి! భవత్పదాబ్జసం
సేవనొనర్చుచున్ గొలుచు ♦ సేవకుఁ డేనిటనుండ, నిందిరా
దేవికిభర్తయైన వసు♦దేవకుమారకుఁ డాప్తబంధుఁడై
కావఁగఁ దానటుండ భయ♦కారణ మెన్నఁడు గల్గనేర్చునే?

యుష్మద్దయావీక్షణంబులే భవత్సహోదరులకు వజ్రకవచంబులై వెలంగు. వారలు తమ సన్నిధి నున్నఁతవర కా శిలీకం

త్రుండైనఁ జెనకఁగల్గునా? అయినను తండ్రీ! మీమనమునం
మానము కలదేని యట్లే వాయునందనుఁ గలయ వనమునకుం

శా॥ ముల్లోకంబులు నెత్తివచ్చినను ని ♦ ర్మూలించి మాయన్నక
త్యుల్లాసంబొనఁగూర్చి, కంజముల సౌ ♦ హార్దంబుగాఁ దెచ్చి, మా
తల్లిం జేయు దభీష్టసిద్ధివడయన్, ♦ దండ్రీ! మరుత్పుత్రుఁ డీ
కెల్లం జూపి, ముఖంబుఁ జూర్తు నిదిగో ♦ నేనిప్పు డిప్పట్టునన్॥

ధర్మ—కుమారా! నీశక్తికి సంతసించితిని. (ఒకదిక్కు చూచి) అల్లదిగో, నారదమహాముని యిటకు వచ్చుచున్నవాఁడు. ఆత్రిలోకసంచారిచే మన భీమసేనునిజాడఁ దెలిసికొని యావలఁ బోవుటుచితము కావున యొక్కింత యాలసింపుము.

(నారదుఁడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును)

ధర్మ—(ఎదురేగి) మౌనికులావతంసా! నమస్కారము.

నార—జయోస్తు! జయోస్తు!

ధర్మ—భవద్దర్శనసుకృతంబుచే మదీయజన్మసాఫల్యంబయ్యె. అయ్యా! యీ యాసనము నలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) ధర్మనందనా! ఏల నీవిట్లున్నాఁడవు? విశేషములేమి?

ధర్మ—స్వామీ! ముల్లోకంబులం దెల్లయెడలఁ గలయఁదిరుగు భవాదృశమునితల్లజులకుఁ దెల్లంబుగాని విశేషంబులున్నవనుట కల్ల. అట్టియెడ నెఱుఁగనట్లు నన్నడిగెదరేల? అయినను నావలన వినఁగోరుదురేని విశదీకరించెద నవధరింపుఁడు. నాతమ్ముండగు భీమసేనుండు సౌగంధికకుసుమంబులకేఁగి యింకను రాఁడయ్యె. అదియే విషాదకారణంబు. త్రిలోకసంచారులగు తామిప్పుడు "భీమసేనుం డెందుండె, క్షేమంబుగనుండెనా?"—యీమేలువార్తలు నాకెఱింగించి నన్ను సంతుష్టాంతరంగుం జేయ వేఁడెద.

నార—ధర్మనందనా! చింతిల్లకుము. తెల్పెదను వినుము.

వనీనాథ! భవత్సహోదరుఁడు తాఁనన్యాక్షి గా
వనంబందుఁజరింపుచుండ నొకచో ♦ వా
విధంబాతనిచే నెఱింగి చని యుం♦భోజాకరంబుఁ గ
వి యస్త్రాదిక్రిఁజేరునంత కట నో ♦ రాజన్యచూ

చూచి, యాకమలాకరంబునం గల సుమ
సిల్లి వానిఁ గొనిపోవుదునని యాపొంతఁ
ంధర్వ, కిన్నరబలంబుల కధ్యక్షులగు వా
లికయగు కుబేరుని యనుమతివడసి
ందుల కాతండు: "ఓయీ!
ధ్యంబునం గల పెలయేరుల
సొత్తుగాని యొక్కనిసొత్తు [redacted] ఁడు కి
యమునకుఁ బడసెనా, [redacted] మొదట
నేను శ్రేష్ఠమైన క్షత్రియవంశజుండనగుట నితరుల
నొల్ల. క్షత్రియుండు తన భుజాబలమునఁ బరవిత్తములఁగొని
యాచకుల కొసఁగి కీర్తిచంద్రికల దిగ్భిత్తులఁ బర్వఁజేయును. కావున
నేను మీ కుబేరుని యాచింపక యూపరన్నునం బ్రవేశించి పుష్ప
ములఁ గొనిపోఁగూడదా? యేమి?" అనుచు వారల సరకుఁగొనక నా
కాసారముం జొచ్చి సౌగంధికముల గోసికొనుచుండ వారలు
కోపించి భీమునితోఁ గయ్యమొనర్పఁ గడంగిరి.

కర్ణ—ఆహా! ఏమి వీనిసాహసము! అటుతర్వాత?

ర—అటుతర్వాత నాబలంబులన్నియు ననిలనందనునిచేఁ బొలియింపఁబడుటయు, నవ్వార్త హతశేషులవలనఁ దెలిసికొని కుబేరుఁడు తన కుమారుండగు నలకూబరుని సైన్యసమేతముగ మీతమ్మునిపైకి రేపకడఁబంపనుండె. రణంబు దారుణంబుగ జరుగఁగలదు. కావున నీవు నలకూబరుండు మార్కొనకమున్న,

క॥ అనుజులతో విప్రులతో
దనుజపరికరంబుతోడ ♦ ద్రౌపదితోడన్

జనుమీా, నరనాథ! యనిల
తనయుని జేరంగ నింక ♦ దడయక వేగ ॥

ఇదియే నాయభిప్రాయము. కర్తవ్యం బాలోచించుకొను
ము. ఈమార్గంబునఁజనుచు మీారిచ్చటనుంటవిని మిముఁజూచు
కోరిక నిటవచ్చితి. సంతసమయ్యె. నేఁ బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును)
నార—జయీాభవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—కుమారా! వింటివా? ఇఁకఁ దృటికాలంబైన నిందుండఁజనదు.
కావున మనమెల్లరము బోవుదము. నీవు నీదనుజబలంబులఁగూర్చికొ
ని సత్వరంబున విచ్చేయుము. నేనును బ్రయాణ సన్నద్ధుండనయ్యెద.
ఘటో—చిత్తము. అటులనే యొనర్చెద. (నిష్క్రమింతురు)

(బదరికావనమార్గము)

నార—(నడుచుచు) ఆహా! నేఁ జేయు నిత్యైకాదశీవ్రతసమాప్తి నేఁ
డుగదా యొనర్పఁగంటి. ఇఁక ద్వాదశీపారణంబునకు వలయుఁ బరిక
రంబులఁ జేకూర్చుకొనవలయును. ఇంతవఱకుఁదండులంబుల సేకరింపఁ
గల్గితి. ఇంక నవి పచనంబుసేయ దానిలోనికి శాకంబులును బచ్చ
ళ్ళును నూరుబిండులును, నతిరసంబులును, హయ్యంగవీనంబును,
బిచ్ఛిలదధియు నాయత్తపఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది.
ఆహా! నేఁడుగదా బ్రేవుమనునట్లు తృప్తిగఁ గుత్తుకబంట మెక్కనుంటి.
ఇట్టిభోజనంబు తిరిగి యెన్నఁడు లభించునోగదా! ముందేమియాలో
చన? (ఆలోచించిన ట్లభినయించి) ఇప్పుడ గజపురంబునకరిగి రా
రాజున కీవార్త దెలిపి, ధర్మనందనునకు సాయపడఁ జనుమని యిచ్చ
కములఁ బల్కివచ్చెద. ఆపైని దుర్యోధనుండే కర్తవ్యంబూహిం
పఁగలఁడు. దారినడుచుచుఁ దర్వాతసేయునది యోజించెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

— హస్తినాపుర రాజసభ —

[గురు, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుని కొలువు]

సేవ—(ప్రవేశించి) కౌరవరాజకంఠీరవా! హాజారముకడ నారద మహాసీంద్రుఁడు తమదర్శనంబునకై వేచియున్నవాఁడు.

దుర్యో—(తనలో) ఈతఁడెవ్విధమైనఁ గొత్తవార్తలఁ గొన్నిటిఁదెల్పఁగ లండు. (ప్రకా) సత్వరము లోనికిఁగొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రవేశించును.)

దుర్యో—(ఎదురేగి) మునికులతిలకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

నార—మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు!

దుర్యో—ఆ యున్నతాసన మలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) రాజేంద్రా, నీ రాజ్యమునం దందఱు క్షేమమా?

దుర్యో—స్వామీ, భవత్కృపాకటాక్షవీక్షణంబున నందఱము సేమముగ నున్నారము. త్రిలోకసంచారమూర్తీ! త్రిలోకంబుల యందు వింతలెవ్వియైనఁ గలవేని విన్నవింపఁ బ్రార్థించువాఁడ.

నార—కురుకులసార్వభౌమా! అన్ని విశేషంబులకేమిగాని నీకు హితం బగుదాని నొక్కటి దెల్పెద వినుము.

దుర్యో—అది యెయ్యది?

నార—సీ॥ అలకాధిపతిసైని ♦ కులకు భీమునకును
గలనైన నెఱుఁగని ♦ కయ్య మొదవె

దుర్యో—కయ్యంబునకుఁ గల ♦ కారణంబెయ్యది
చయ్యనఁదెల్పుమీ ♦ సంయమీంద్ర

నార—కనకాబ్జముల నిమ్మ ♦ టనియున్న నీకున్న
వైరంబుపోసఁగె నో ♦ పార్థివేంద్ర

దుర్యో—కనకాబ్జములనేల ♦ కావలెనంచు నా
పాండుతనూజుండు ♦ వారిఁగోరె

నార—గీ॥ వనవిహారంబు సేయుచు ♦ వాయుసుతుఁడుఁ
గృష్ణయును వనమున సంచ ♦ రింపుచుండ
నొక్క కనకాబ్జమునుగాంచి ♦ యువిద యట్టి
విరులఁ దెమ్మంచుఁ గోరె నా ♦ భీమసేను॥

అందుల కాతం డవ్విరుల వారి నిమ్మంచు నడిగె.

దుర్యో—సరిసరి. అదియా కారణము! తరువాత?

నార—తరువాత నేమున్నయది. అవ్వార్త విని కలఁకఁ జెందిన మనంబుఁ గలవాఁడై భూసురాళితోడను, పాంచాలితోడను బదరికావనంబుననుండి ధర్మనందనుఁ డిప్పుడె మరున్నందనుఁ గలయఁబోవుచున్నవాఁడు. పాప మా సమరభీకరుండగు నర్జునుం డమరావతీపురంబున కేగి యింకను రాఁడయ్యె. ఇంతకు

ఉ॥ అక్కట యక్షసైన్యనిచ ♦ యంబులు క్రూరత భీమసేను నే
యిక్కటులందఁ జేయునో? మ ♦ హాధవ! యెంతటివీరుఁడైన దా
నొక్కనిపోర నేర్చునె య ♦ నేక బదిమందికి నొక్కఁడైనచోఁ?
జిక్కదె సర్పమొండు చలి ♦ చీమ లనేకము గూడివచ్చినన్॥

కావున నో వీరాగ్రగణ్యా! నీవేగి భీమసేను విడిపించి కీర్తి చంద్రికల దిగంతములఁ బర్వఁజేయుము. సాటిలేని క్ష్మానాథుండవు. నీసమ్ముఖమ్మున లెక్క కెక్కుడగు యోధవరు లనేకులున్నవారలు.

గీ॥ అన్నదమ్ములయం దెట్టి ♦ యలుకలున్నఁ
బరులు తనవారిపై నెత్తి ♦ వచ్చిరేని
నపుడు తనవారిఁ గాపాడ ♦ నర్హమండ్రు
కాన వారల రక్షింపఁ ♦ గడఁగుటొప్పు॥

ఉన్నది యున్నట్టులఁ దెల్పితి. ఆపైని నీయిష్టము. తల్లికి లేని దయ దాదికేల? నేఁ బోయివచ్చెద. (వెడలును)

దుర్యో—చిత్తము. (లేచి కూర్చుండును)

గురు కృప కర్ణ గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీ నారదమానీంద్రుం డాడిన వచనంబుల మీరెల్లరు వినియేయుంటిరి గదా? ఇఁక మనము యుద్ధసన్నద్ధులమయి యుండవలయు. లేవకడ పయనంబు సేయువలయు. కావున నేటి కీసభ జాలింతము. మీరేగి మీమీ ప్రయత్నంబులయం దుండుఁడు. (లేచిపోవును)

కృపా—(నడుచుచు తనలో) ఓహో, ఇది కడు వింతగ నున్నయది. ఏమీ! దుర్యోధనుఁడేగి పాండవులఁ గావఁజూచునా? నే నమ్మఁజాల.——అయినను ఏనాఁటి కేదియెట్టుల జరుగునో యెవరు చెప్పగలరు? దుర్యోధనుండుమాత్రము పాండవులకు సాయపడఁ దలపఁగూడదా యేమి? పాండవులకు మంచికాల మాసన్నమాయెనో యేమో? అయినను దాని సత్యాసత్యము లిప్పుడే తెలియఁ గలవు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(కర్ణ దుర్యోధనులు ప్రవేశము.)

దుర్యో—(కర్ణుని చెయిపట్టుకొని) శౌర్యధౌరేయా! రాధేయా! నేఁడు గదా మనకోర్కెలీడేఱఁ గంటిమి.

చ॥ కనుఁగొనఁ గంటిలో నెరసు ♦ కైవడినున్న పరాక్రమాఢ్యులౌ
యనిలసుతేంద్రసూనులన ♦ నత్యధికంబగు భీతిఁజెందు నె
మ్మనమున హాయిగల్గు, నను ♦ మానము లేదిఁక, నేఁడు భీముఁ డా
ధనదునెదిర్చి త్రెళ్ళు టది ♦ తథ్యము తథ్యము యుద్ధభూస్థలిన్॥

పగసాధింపఁ బ్రయత్నింపుచున్నంతఁ గాకతాళీయన్యాయంబుగ దానియంత నదియే సంప్రాప్తమయ్యె. అర్జునుం డొక్కరుండు మిగిలిన నాహవస్థలి వాని నిర్జింపనగు. కావున మన మిప్పుడ నిజ

సేనాసమేతులమై చని ధర్మజుని నకులసహదేవులను బొలియించి ద్రుపదరాజపట్టిని పట్టితేవలయు. మంచి తరుణము దొరకినది.

కర్ణు—(క్రోధముతో) ఏమేమీ, కురురాజాగ్రణీ! స్థూలసూక్ష్మంబు లెఱుంగనట్లు బల్కుచుంటిరి. ఏల భీమార్జునుల నట్లు స్తుతింపు చుంటివి? ఛీ!

మ॥ కరముల్ విప్రులపల్లెలం దిరిగి భి ♦ క్షం బెత్తి దైన్యంబున
న్బరదేశస్థులఁబోలెఁ దా మొరులపం ♦ చల్ జేరి జీవించు నా
నరునిన్ భీమునిఁ బెద్దజేసెదరొకో ♦ నా మ్రోల, వారన్న సం
గరరంగంబున నాకులెక్కయె, వడిన్ ♦ ఖండింతు దర్పోద్ధతిన్॥

నాయంతటిసాహసప్రతిభగలవాఁడు నీదండఁ గొలువుండ నయ్యర్థమార్గములంగాంచి మది దిగులందనగునా? అపందల సాహసంబులు మీ రెఱుంగకుందురా?

ఉ॥ వారలె శౌర్యసంపద ల ♦ వారిగఁ గల్గినవారలైన, బెం
పార నెదిర్చి నిల్వరొకొ ♦ యాయుధముల్ హరియింపనెంచుచో,
శూరతఁజూపరారొ సభఁ ♦ జూడఁగ ద్రౌపదికోకలూడ్చుచోఁ,
బోరఁగలేరొ తమ్ముఁ బుర ♦ ముల్ వెడలింపఁగడంగుచున్నచోన్॥

కావున నో భూరమణా, సెలవయ్యెనేని నేనొక్కరుండ చని యా భీమార్జునులకుఁ దిరిమూర్తులుతోడువచ్చినను వారలను నుగ్గునూచంబుగ మర్దింపఁజేయఁజాలుదు. ఇప్పుడు,

మ॥ కవలన్ ధర్మతనూజు సంగరమునన్ ♦ ఖండించి పాంచాలి నే
నవలీలన్ గొనితెచ్చి యర్పణముఁ జే ♦ యంజాలుదున్ మీకు...

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) రాధేయా!

సీ॥ జవసత్వంబు లెఱుఁగనే దివిజులన్ ♦ సాధింపఁగా నేర్తు, వీ
భువి సామాన్యులఁ బాండుసూనులను ని ♦ ర్మూలింపలేకుందువే?

నీమనం బెఱుంగ నట్లంటిఁగాని వీరాగ్రగణ్యా! భీతిచే ననుటగాదు. నీవంటి శౌర్యాటోపుం డీభూమండలంబున నుండునా? అట్టి నీవు

నాకడనుండ నాకేటి వెఱపు? అకారణంబుగ నీమది నొప్పించినందు
లకు నన్ను మన్నింపఁగోరెద.

కర్ణు—(ఉప్పొంగుచు) రాజమార్తాండా! మీయట్టివాని నేనా మన్నిం
చుట? పాండవులఁబొగడుటలు మీవలన వినుటచే జనించిన కోపా
నలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక నే నట్లంటిఁగాని మఱొకటి కాదు.
మనమింక నిముసంబైన మసలక పాండవవనదహనంబునకుఁబోదము
రండు. (నిష్క్రమింతురు)

బదరికావన ప్రదేశము.

(ప్రవేశము—దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శ్వత్థామ, కర్ణులు).

దుర్యో—(వెదకుచు నాతురతతో) అంగరాజా! పాండవులెక్కడ?
ఇదియేగదా నారదమౌనీంద్రుండు తెల్పిన స్థలము? ముందేగి
యుండిరాయేమి? (దూరమునఁ జూచి)

చ॥ అదెయదె పోవుచుండి రిపు ♦ డల్లదెకంటిరె పాండుసూనులన్
వదలక వెంటనంటి యమ ♦ నందనునీల్గఁగఁ జేసి తమ్ములన్
జదియఁగఁగొట్టి, తెమ్ము జల ♦ జాయతనేత్రి, సువర్ణగాత్రి, ష
ట్పదకులవేణి, నాజలజ ♦ పాణిని, బాండుతనూజురాణినిన్॥

భీష్మ—(కోపముతో) దుర్యోధనా! ఏమీ? ఇంతటి దుర్మార్గమా?
ఇట్టి దుష్టచేష్టలు నిన్నుఁగట్టి కుడుపవా?

మా॥ ఘోరతరంబగు పాపచయంబులఁ ♦ గొంకక చేసిన నూరకె పో
నేరునె, ధారుణినొందవె నీవిటు ♦ నెయ్యముఁజూపఁగవచ్చియు ముం
దారయకే కుటిలంబుఁదలంచుట ♦ న్యాయమె భూవర! శత్రుఁడవై
పోరఁగరాదె హుటాహుటినిల్చిన ♦ ముజ్జ్వలకీర్తులెసంగ ననిన్.

ఛీ! ఈరేడుజగంబుల నీ చెడుబుద్ధులఁదలంచినమాత్ర, నేమా
నిసికైన హాని వాటిల్లకుండునా! ఔరా, ఏమి నీ దురహంకారము!
నిన్ను నీవెఱుంగవైతివి!

చ॥ "అరయఁగఁ బాండుసూనులరు ♦ దైన పరాక్రమవంతు లెంతయున్
హారికృప వారిపట్లఁ గల, ♦ దా రణవీరులఁగెల్వ నేరికిన్
దరమగు, వీరిలోన నిది ♦ తప్పని చెప్పఁగలాఁడు లేఁడె" యం
దురు జనులెల్ల; మమ్మటుల ♦ దూరులఁ జేయుఁ దలంపఁబోకుమీ!

మా యపకీర్తిఁ బాయఁజేయుటకయిన మానుడులఁ జెవినిడి, యు
ద్ధమున నడిచిన బాగుపడఁగలవు. కాదేని నీ దుష్టచతుష్టయ
ముతోడ నీ చతురంగబలంబులు గలసి బొలియఁగలవు. (అని
యొకపుల్ల విరిచి వైచును)

కర్ణుఁడు—(కోపముతో) శంతనతనూభవా! శత్రుపక్షపాతీ!

చ॥ వెఱపొకయింతలేకిటుల ♦ వంగలిపల్కులఁ బల్కనేల? యం
దటికిని దాతనంచు మదిఁ ♦ దట్టిన గర్వముతోడ తేనిముం
దఱ మము సడ్డసేయకున ♦ ధర్మమెహో, హితశత్రులంచు మి
మ్మెఱుఁగము, పాండవేయులన ♦ నెక్కుడుగాఁ బడిచత్తురెప్పుడున్.

కాకున్న,

ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యము ♦ పాంసనుఁడుండిన నెంత మాకు? భూ
మండలిలోన మమ్మెదిరి ♦ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? ఛీ!
భండనమందు నిల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుఁజూతు, వే
దండపురాధినాథుఁ దరిఁ ♦ దత్తరమందుచుఁ బల్కనయ్యెనే?

ఆచార్యా! సంగరరంగంబుననిల్చి రిపుసంఘంబుల నిర్జించుటయో
లేక వారి బారిఁబడుటయో శూరునిదారి. అటుగాక,

ఉ॥ కేలను బాణముల్ దొడిగి ♦ క్రిందమదనంబున నిల్చియుండఁగా
నేల? విరోధిసైన్యముల ♦ నెక్కుడుగాఁ దలపోసి కుందఁగా
నేల? శరంబులన్విడిచి ♦ యిప్పుడె చావఁగరాదె? యొప్పమిన్
బోఁకను గాజులందొడిగి ♦ మూలవసింపఁగ స్త్రీలపోలికన్॥

అశ్వ—ఒరే, వృథప్రలాపీ! ఏమేమీ? (దుర్యోధనునిఁజూచి) కురురా

జాగ్రత్త! ఆసూతపుత్త్రుఁ డెట్లాడుచున్నాఁడో చూడుము. ఆనీచుఁ డిట్లు ప్రేలుటకు,

చ॥ కల దొకతప్పు నీయెడను, ♦ కౌరవవంశపయోధిచంద్రమా
ఖలుఁడగుసూతపుత్త్రునకు ♦ గాదిలిమిత్త్రుఁడవై మెలంగుచున్
దులువతనంబుచే నతఁడు ♦ తోఁచిన యోచనలెల్లఁ దెల్ప, నే
వల మవి వేదవాక్యములని ♦ భావమునం దలపోయుచుంటచేన్॥

ఇదియే నీపట్లఁగల నేరము. కాని,

ఉ॥ రంగుగమైత్త్రి నాతఁ డను ♦ రక్తిమెలంగుచు నచ్చఁబల్కి తా
సంగరరంగమందు నినుఁ ♦ జావఁగఁ జేసెదనంచు నాత్మ ను
ప్పొంగుచునున్నవాఁ డతని ♦ మోసమెఱుంగవు; వీనిఁగాంచుమీ
యాంగిటియందు బెల్లమును ♦ నాత్మవిషంబుగలట్టివానిఁగన్॥

నిన్నిట్లుచేయుదునంచుఁ గంకణము గట్టియున్నవాఁడు. అదియు నుంగాక,

చ॥ కదలనిబంటువోలె, ఘన ♦ కార్ముకముల్ వడిఁ గేలఁ బూని తాఁ
గదనమునందునిల్చి నినుఁ ♦ గయ్యమునన్ గదియించి, మించి రా
మొదలక పారిపోవఁగల ♦ మేటిసుమీ మనసూతపుత్త్రుఁడో
సదమలగాత్ర! యీ ఖలుని ♦ సాహస మెన్నఁ డెఱుంగకుందుమే॥

మఱియు, నీ దుష్టుండు భవత్సామ్రాజ్యమునకుఁ దోఁచినధూమకేతువురీతినున్నవాఁడు. కౌరవరాజేంద్రా! దుర్యోచనల మాని పాండుసూనులకు సాయము సేయంజనుఁడు. లేదేని యారాధేయునితోడ నీ బలంబులన్నియుఁ గలనిఁబొలియఁగలవు. ఇది నిశ్చయము.

కర్ణుడు—ఒరే! పిఱికిపందా! వాకూరా!

గీ॥ ముదిమిచే బుద్ధి పెడత్రోవఁ ♦ బోయి, శంత
నాత్మజుండాడ లెక్కసే ♦ యంగనైతి

నీవునట్టుల వదరిన ♦ నీదునాల్క
చీలికలొనర్తు చూడు నా ♦ సితకరాసి॥

(అని కత్తిచూపి) మఱియు,

ఉ॥ నీవననెంత మాకు, ధర♦ణీపతి తావినుచుండ నౌర నీ
ఛావము నీవెఱుంగక యె ♦ పల్కెదు; నాకరవాలధార నీ
జావఁగ నేయకున్న నర♦జన్మము నాదిఁక పేదబాఁపఁడ!

(అని పైకి దుముకును)

అశ్వత్థా—ఓరీ సూతపుత్రా, కౌరవవంశనిర్మూలకారణా!

పోవకుమెందు, రమ్ము, నినుఁ ♦ బుచ్చెద నిప్డె కాలుపోలికిన్॥

(అని యెదుర్కొనును)

(కర్ణుని దుర్యోధనుండును, అశ్వత్థామను గృపాచార్యుఁడును పట్టుకొందురు)

దుర్యో—తగదు.

శశివదనావృత్తము:— విను మిటు మిత్రా

కృపా—వద్దు ... ... చనదిటు పుత్రా

కర్ణు—తాళుము ... ... విన నిఁకఁ దుర్మంతుల్

అశ్వ—వదలుము ... ... దునిమెద వీనిన్

కృపా—అయ్యో, ఏలమీరట్లు తగవులాడెదరు. (ఒకదిక్కు జూపి)

అల్లదిగో,

ఉ॥ కొండకునుద్దిమై తనరు ♦ ఘోరశరీరముఁ దాల్చినిల్చె, వే
దండపురాధినాథ! యదె♦దానవరాట్కులజుండు, గండభే
రుండపతాకముంగల మ♦రుత్తనయుండగు భీమసేనువు
త్రుండు ఘటోత్కచుండనెడి♦దోర్బలశాలినిఁ గాంచుఁడల్లదున్.

చూడఁగా నాతం డిద్యోడకే వచ్చుచున్నట్టులున్నయది. వాని సదర్భాన హరిహరబ్రహ్మాదులకైనఁ దరమగునా? ఈ కర్ణుని సాహసం బెంతయో కలదు. కాని యొకదానిఁ దెల్పెద వినుము.

క॥ తనబలిమి, పరులబలిమియుఁ
గనుఁగొన కెవ్వాఁడు పోరఁ ♦ గడఁగునొ వాఁ డో
మనుజేంద్ర! యోటువడుగా
కని జయ మెన్నండుఁ గాంచ ♦ నగునే ధరణిన్॥

పాండవుల కిప్పట్టున దండియగు రాక్షసమండలి యండగా నుండె. మన మిప్పుడు వారితోడఁ బోరి జయంబు వడయుట కల్ల. అదియుఁగాక,

ఆ॥ వె॥ కినుక తోడ వారు ♦ జెనకిరా నిన్నెందు?
వారితోడ నీకు ♦ వైర మేల?
పార్థివేంద్ర, సైన్య ♦ వర్గంబుతోఁ బురిఁ
దిరిగి చేర నెంచి ♦ తేని వినుము॥

చ॥ పడుచుఁ దనంపుబుద్ధులను ♦ బాయఁగఁ జేయుచుఁ బాండవేయులన్
దడయక చేరు టొప్పదియు ♦ తప్పని తోఁచిన నెల్లరిట్టి కా
రడవులనుండ కింక వెస ♦ హాస్తిపురంబును జేరు టొప్పగున్
జెడుగులురాకయుండఁ బురి ♦ జేరఁగ నీమది నెంచియున్న చోన్॥

మఱియు, మన యీ మర్మంబులఁ గనెనేని యాదనుజేంద్రుండు మనల మననీయఁడు. కావున వేగ వెడలుట మేలు.

కర్ణుడు—ఔరా! ఏమి మీరణశూరత! చాలు! చాలు!

ఉ॥ కూరలు నూరుబిండులును ♦ గోరసమన్నము నూరుగాయలున్
బూరెలు పూరణంబులు న ♦ పూపము లప్పడముల్ చెలంగఁగాఁ
బారణసేయఁగాఁదగిన ♦ బ్రాహ్మణులుగా కల ఖండనంబునన్
బోరొనరింపఁ జాలుదురె ♦ భూసురవర్యులు మీ మొఱంగమే?

మఱియు నో విరికిబాఁపఁడా!

చ॥ అడఁగో ఘటోత్కచుండనుచు ♦ నత్యధికంబగు భీతిఁ బల్కఁగా
జడియుదు నోకృపా, యుద్ధమునఁ ♦ జిక్కఁ డఁగింపని ధర్మనందనున్
మడియఁగఁ జేయఁజాలనొకొ ♦ మాద్రికుమారుల, భీమసూను, నీ
గడియను బాండవేయులనఁ ♦ గాఁ బడిచచ్చెదు మీర లానన్॥

అటులఁ జేయనైతినేని మీ రెల్ల రప్పుడే నగియెదరుగాక.

కృపా—రాధేయా!

చ॥ వెఱపొకయింతలేకిటులఁ ♦ బ్రేలుచునుండఁగఁ జెల్లె ధారుణీ
శ్వరుకడఁ, బాండవేయులకుఁ ♦ జాలుదె? వారికి నీకుఁ బోల్పఁగాఁ
గరిమశకాంతరంబు, మఱి ♦ గాండివి కీడగువాఁడె లేడిటన్
గురుతుగ నీకు రాక్షసున ♦ కున్ దృణమే సుసమాన మిద్ధరన్॥

మఱియు, భీముని సాహసప్రతిభ కా బకహిడింబాదినక్తంచరులే సాక్షి. ఫల్గుని బాహుపరాక్రమంబునకు ద్రుపదరాజనిర్మిత మత్స్యయంత్రంబే సాక్షి. కావున మన మాఘనులఁ జెనకఁగలుగుదమా? ఏల నీ యోధవరులందెల్ల ధీరుండనని మీఱినపనులకు దారి జూపెదవు? కాదన్న వారలఁ గఱవఁబోవుచు లజ్జాభయంబులుమాని నీవిట్టులఁ బల్కుచుంటివి. నీ పలుకు లీభూతలపతి విశ్వసించుచుండె నని యిట్లాడుచుంటివి కాఁబోలు? మా మాటల నిసుమంతయైన వినవైతివి. ఆ ఘటోత్కచుండె నీకు బుద్ధిఁ గఱపవలెఁగాక! మేము చెప్పిన వినియెదవా?

గీ॥ నేరనటువంటిపనులకు ♦ బారలిడుచు
బరుగువారినవాఁడు తా ♦ భంగపడఁడె?
యీఁతనేరనివాఁ డేఁట ♦ నీఁదులాడఁ
బోవ నీటను వడి మున్గి ♦ పోవకున్నె?

కాని దుర్మతుఁడు చెడుదారి నడుచుటఁ జూచి, పెద్దవాఁడగువాఁడు దాని వద్దనుట ధర్మము. కావున,

చతుర్థాంకము

—మత్తకోకిలలు—

నీతిమాలిటు పాండుసూనుల ♦ నీవెమర్పఁగఁబోవుటల్
భీతిఁజెందక పర్వతేంద్రము ♦ బిట్టు డీకొన నెంచుటల్

కర్ణుఁడు—చేతగాకిటు నీతులేటికిఁ ♦ జెప్పఁజూచెదు, నీచ! వే
నేతిముద్దలు మ్రింగు బాఁపలు ♦ నేర్తురే యని నిల్వఁగన్.

అశ్వ—ఓరిమూర్ఖుఁడ! కూడదంచును ♦ నొప్పఁబల్కినవారలన్
దూరనాడఁగఁబోయెదే, మదిఁ♦దోఁచదయ్యెనె నీకు ఛీ!

కర్ణ—ఏమీ, చండాలా! ఏమంటివి? మూర్ఖుఁడనా?
పారుఁబోత! వడిన్ సినున్ గర♦వాలముంగొని కూల్చెదన్.

అశ్వ—ఒరే, వ్యర్థప్రలాపా!
ధారుణింబడఁ ద్రొబ్బనే సెదఁ♦దాకుమీ నను నీయెడన్.

(అని తన్నును)

కర్ణ—ఓరీ, నీచా! ఇదిగో కాచికొమ్ము. (కత్తి సారించును.)

అశ్వ—ఓరీ, చండాలా! సూతపుత్రా, ఇదిగో నావ్రేటు గాచికొమ్ము.

(అని కత్తుల నిర్వురు సారింతురు)

దుర్యో—ఆహా! ఇది తప్పి వచ్చినది. (విడఁదీయుచు) గురునందనా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవిటులొనర్చుట ధర్మమా?—రాధేయా! ఇది యేమి! ఏల నీకిట్లు పోరఁదొడఁగితివి? నే నొక్కటి వక్కాణించెద వినుము.

ఉ॥ క్షితిఁ బదిమంది కూడదను♦చెయ్యియు సేయఁగఁగూడ దెన్నఁడున్
గుతుకముమీఱ శాత్రవులఁ ♦ గూల్చిన వీర సెబాసటంద్రు; లే
కితరమె యైనచో, "నటుల♦నేతుగుఁగా కపు డేమి తెల్పినన్
మతిని దలంపనందు కిది ♦ మంచిఫలం" బని గేలిసల్పరే?

ఈ మహాత్ముల మాటలెన్నియోగలవు. కావున నో రాధేయా నాపలుకుల కింతమాత్రమును దొలఁగినమువకుము. (రణమునకు దొరకొనుమని కనుసన్నఁ జేయును.) అందఱము బోవుదము రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు) (తెఱపడును)

ఇది చతుర్థాంకము



భీమప్రతిజ్ఞ

పంచమాంకము

బదరికావన ప్రదేశము.

[ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ఘటోత్కచ, ద్రౌపదుల ప్రవేశము.]

ధర్మ— (భేరీనాదంబు నాలకించి) కుమారా! ఘటోత్కచ! ఆధ్వని యేమై యుండును? ఎందుండి వినవచ్చుచున్నది? కారణ మేమియో గన్గొని రమ్ము.

ఘటో—(దిక్కులు పరికించి) తండ్రీ! అది రణభేరీనినాదము. చూడ నిది మీర లొంటరిగనుంటఁ దెలిసికొని,

చ॥ తెలి విదియందు నొంచి పగ దీరఁగఁ బోరొనరింప నిప్డు డా
కురుపతిసేనలెల్ల నిటకుం బరతెంచెడు సప్తసింధుల్
బరువడి నేకమై పొరలి వచ్చెడు మాడ్కిని...

ధర్మ— ...హా! కుమార! యే
దరిగల దింక? నామనము తత్తర మందుచునుండె నక్కటా!

హా! తమ్ముడా! భీమసేన! పల దనిపలు తెలుఁగులఁ బల్కినను సరకుసేయక సరసిజాక్షితోడ నడవులకు వెడలుటచే మనమెట్టియిడుమల గుడువనయ్యె—అయ్యో! అర్జునా! నీవిందున్నయెడ మాకిట్టి

యిక్కట్టులు ప్రాప్తించవుగదా!—కుమారా! ఎంతటికార్య
మొదవె!

చ॥ ధనదునిచేతఁజిక్కె నట ♦ తమ్ముఁడు భీముఁడు సంగరంబునన్
హనన మిటఁజిక్కినారము కు♦మారక! కౌరవనాథుచేతిలో
నని నెదిరించి నిల్వఁగల♦మా? తెలివెయ్యదియా? మహేంద్రనం
దనుఁ డిపు డుండినన్ మనల ♦ దప్పక రక్షణసేయు నేకదా॥

కాని మనకు మనమే కాచుకొందమన్న మనలోఁజూచిన,

క॥ చెక్కటఁగొట్టిన క్షీరముఁ
గ్రక్కుచునున్నట్టి నీవు ♦ కౌరవసేనన్
జక్కడఁగింపఁగ నేర్తువె?
అక్కట కవలైన నట్టి ♦ యర్భకులె సుమీ॥

భీష్మ, ద్రోణ, కృపాశ్వత్థామ, కర్ణాదులన సామాన్యులరా? వారలా సురలతోడ సైతము దుర మొనర్చి మెప్పొందినవారలు. మఱియు, ధార్తరాష్ట్రులును, సోమదత్తబాహ్లికులును జగద్విఖ్యాత బాహుబల పరాక్రమవంతులు. శకుని, భూరిశ్రవస్సైంధవాదు లా మకరాంకవైరినినైన మార్కొనఁ జాలుదురు. ఇట్టి బలియురతోడను, తక్కిన యోధావళితోడను మన మేరీతిఁ బోరొనరింపఁగలము? అయ్యో! ఇంకెయ్యది తెలివు? దాయఁగట్టిన గొఱియలమైతిమి గదా.

ఘటో—(మేనువిరచుచు, మీసలు వడివేయుచు) తండ్రీ! తలచిన వీరు నీకు లెక్కయా! వీరలకై

శా॥ ఈమాడ్కిన్ దలపోయ నేల? యట యు♦ద్వృత్తప్రతాపాఢ్యుఁడౌ
భీముం డిప్పుడె వచ్చు యాత్తతతులన్ ♦ బేరాజి నోడించి; నే
భూమిన్ గూల్చెద వీరె మార్కొను నెడన్;♦ బోఁదోలెదన్ గానిచో
నేమీ, ఫల్గును డేల? చాలనొకొ, నే♦ నీ ముప్పు దప్పింపఁగన్॥

మీరావంతయు సందియంబు బందకుఁడు. ఈకురుబలంబన నెంత?

వీరికిఁదోడుగ నీ కేడులోకంబు లేక మైవచ్చినను నేగెల్వజాలనా? తండ్రీ! మజ్జనకునిప్రతిన నేనెఱుంగుదుఁగాన,

క॥ పలుమాటలేల వినుఁడీ
కలని సుయోధనునిఁ జంపి కయె నేవానిన్
బలిమిన్ గట్టియుఁ ద్వత్పద
జలజంబులచెంత నిలుపఁజాలుదు నిపుడే॥

అటుల నేఁ జేయంజాలనైతినేని, నను భీమసూనుండని పిల్వకుఁడు. ఇకనైన మీసందియం బుడిగి నన్నంపవేఁడెద.

ధర్మ—కుమారా! నీ పట్లనుటచేఁ నొక్కింత ధైర్యంబూని నిన్నొంటిగఁ బంపఁ దలంపుఁగలిగె. మంచిది. మేమెల్లరము ద్రుపదరాజాత్మజఁగాపాడుకొనుచు నీకు సహాయులమై వెనుకనుండెదము. కావున నీవుచని విజయుండవుకమ్ము.

ఘటో—తండ్రీ! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—పుత్రా! విజయోస్తు! విజయోస్తు! లెమ్ము. సత్వరమ్మున సమరమ్మున విజయలక్ష్మిఁ జేకొమ్ము, పొమ్ము.

(యవనిక పడును.)

(ఇరువురు గంధర్వులు ప్రవేశము)

మొదటివాఁడు—అన్నయ్యా! ఈ మహారణ్యమధ్యంబున నీచిట చిట, పట పట ధ్వనులు మ్రోయుచున్నవే! ఎక్కడ? ఏకారణముచేత?

రెండవవాఁడు—తమ్ముడా! ఇప్పుడిమ్మెడఁ బాండవులపైకిఁ గౌరవసైన్యంబులు దాడివెడలి రాఁగా, భీమసేనాత్మజుండగు ఘటోత్కచుండు ధర్మరాజానుమతంబున వారలపైఁబడి ఘోరయుద్ధంబుఁ జేయఁబోవుచున్నవాఁడు.

మొదటి—అట్టులనా! అటులైన మన మటకేగి యాయుద్ధమునుజూచి వత్తమా?

రెండ——చూడవచ్చునుగాని, మన మయ్యెడ నెక్కుడు జాగ్రత్తగనుండ వలయు. పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురు ముందుకునడిచి)

రెండ——తమ్ముడా! అల్లదిగో చూడుము! అదియే రణరంగము. అకన్పట్టునదియే కౌరవసేన. ఈతండే ఘటోత్కచుండను రాక్షసవీరుండు. ఇప్పుడే యుద్ధ మారంభమైనట్టు లున్నయది. కావున మనమిచ్చోట భద్రముగ నుండవలయు.

మొదటి——అన్నయ్యా! అసంఖ్యాకులగు నాకౌరవభటుల నీరాక్షసవీరుం డొక్కరుఁడు సమరంబున సమయింపఁగలడా?

రెండ——తమ్ముఁడా! నీ వెంత వెఱ్ఱివాఁడవు? ఆతనిశక్తి నీ వెఱుఁగవు.

ఆ॥ వె॥ కురుబలంబు లెంత ♦ విరివిగా నుండిన
రాక్షసునకు సాటి ♦ రావుసుమ్ము
గులకరాలు గంప ♦ కొలఁదియుండిన, వన్నె
వాసి కొక్కరవకు ♦ తీసిపోనె?

కావున నీవట్టుల సందేహింపఁబనిలేదు. దానినిజం బిప్పుడే కని యెదవుగాక!

("కో" యని ధ్వనివినఁబడును)

రెండ——తమ్ముఁడా! చూచితివా?

ఉ॥ సింగము క్షుద్వ్యథార్తిమెయిఁ ♦ జెచ్చెరనాటుమ నేఁగియేఁగి సా
రంగచయంబుపైఁబడి క♦రంబు హుటాహుటి నప్పళించుభాం
తిం గడు నుగ్రుఁడౌచుఁ బర♦తెంచెడు కౌరవసేనపైకిఁ బో
రంగ ఘటోత్కచుండనెడి ♦ రాక్షసవీరుఁడు, చూడు మా తఱిన్॥

ఆహా! ఏమీ! ఆఘటోత్కచుండు కౌరవసైన్యంబుల నెదుర్కొన వానిధాటకుఁ దాళఁజాలక యాసేనలెల్ల బరువులిడుచున్నవో చూడుము.

("పోకుఁడు, పోకుఁడు" అని ధ్వని వినఁబడును)

కంటివా! ఆపారుబోతులు వెన్నిచ్చి పారుచున్నంత నా రక్కసుండు వారి వెంటనంటి "పోకుఁడు, పోకుఁ"డనుచు వారిపై శరవృష్టిఁ గురియించుచున్నవాఁడు—అయ్యో! పాప మా సేనలెల్ల నెట్లు చెల్లాచెదరై పోవుచున్నవో చూడుము.

("కావుము, కావుము" అని ధ్వనివినఁబడును.)

వింటివా! ఆ రాత్రించరునిధాటి కోర్వంజాలక నా సేనలెల్ల "కావుము, కావు"మని కర్ణుఁ డున్నయెడకుఁ బరువులిడుచున్నదవి. చూడుము—అన్నన్నా! ఆఘటోత్కచుండు కర్ణునిగూడఁ దాఁకుటకై వాఁ డున్నయెడ కరుగుచున్నవాఁడు. కావున మనమును నచ్చోటికేఁగి, యాపర్యవసానము గనుఁగొనియెదము రమ్ము.

(నిష్క్రమణము) (ఇది విష్కంభము)

(కర్ణ ఘటోత్కచుల ప్రవేశము)

ఘటో—ఓరీ సూతపుత్రా! శూరశిఖామణులగు మాయయ్యలకును మీకును నెడతెగని పగలు గలిగియుండుటచే సమయంబు దొరికినదని యొంటరిగనున్న ధర్మరాజాదులపైకి సేనాసమేతుఁడవై వచ్చితివి కాఁబోలు. ఇట్టి కృత్రిమకార్యమునకుం దగినఫలంబు నందెదవుగాక! నేనును తరుణంబు దొరకిన కురుబలంబుల బరిమార్చి ధర్మనందను రాజ్యాధిపునిగఁ జేయింతుననియుఁ దలంచుచుంటి. అందులకు మంచితరుణము దొరకె. రమ్ము.

మ॥ సమరంబందు నినుఁ వధించి శకునిఁ ♦ జక్కాడి దుశ్శాసనుఁ
జను మోప్రిలఁ వడినిల్పి కౌరవపతిఁ ♦ మర్దించి సైన్యంబులఁ
సమయంబు జేసి యజాతశత్రుని నిశఁ ♦ ♦ ఙ్ఞాత్రభరతిఁ గాపింప నీ
సమయము నేఁబట్టితి రమ్ము రమ్మరుడు నిఁ ♦ మారోక్కందు సూతాత్మజా!

కర్ణు—ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపా! నాసాహసం బీవెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ ఓరి నిశాట సీవిటుల • నుబ్బుచుఁ బల్కఁగనేల? చూడు నా
శూరత; నింక మీఱెటకుఁ • జొచ్చిన నిన్వధియించి, ధర్మజుం
ధారుణిఁగూల్చి యాకవల • దర్ప మడంగఁగఁజేసి, ద్రౌపదిన్
ధీరతఁబట్టి మాకురుప•తిన్ గడు సంతసమందఁ జేసెదన్॥

ఘటో—ఓరీ, దంభప్రలాపా! నీవంతటి సాహసివగుదువా? అట్లయిన యుద్ధరంగమునకుఁ బోవుదమురమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(పారిపోవుకర్ణుని తరుముకొని పరుగిడుచు ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును. కర్ణుఁడు పారిపోవును)

ఘటో—(తెరలోనుండి వచ్చును)

శా॥ ఓరీ! పోవకు సూతపుత్ర! నిలువిరా•యొక్కింత; యాతండె నీ
దారాజాగద, పిల్వు మాతని, వడిన్ • రక్షించు నిన్నిప్డు డో
ధీరమ్మన్య! సతంబు మంత్రముల బో•ధింపంగఁజాల్ నిన్నుఁ దా
నీరీతిన్ విడనాడఁజూచునొకో? ధా•త్రీశుం డదాక్షిణ్యుఁడై॥

(అని తరుముకొని తెరలోనికి పోవును.)

శకుని—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఘటోత్కచుఁడు కర్ణుని నామావశిష్టునిఁ గావించి, మమ్ము బరిమార్చుటకుఁ గాఁబోలు నీదెసకే వచ్చుచున్నవాఁడు. దైవమా! ఏమిసేయుదు? అయ్యో!

మ॥ కనుగొంటే కురుసైన్యసంహారణదీ • క్షాత్ముండు, దైత్యేభ్యుఁ డో
జననాథాగ్రణి! సూతపుత్రకు వడిన్ • జక్కాడి, తా భీకరా
ననుఁడై వచ్చె; నికేను నిల్వగలనా? •సన్గాచి యానీచునిన్
దునుమాడన్ జనుదేరవే కురుపతీ! • దుర్వారశౌర్యోన్నతీ!

(ధ్వని వినఁబడును) అయ్యో! మిక్కిలి సమీపించుచున్నవాఁడు. అతని ముందు నేనిల్వఁజాల. (అని పారిపోవుచుండ)

ఘటో—(పరువిడుచు ప్రవేశించుచు)

ఉ॥ ఏలతొలంగెదో శకుని! యిట్లొనరింపఁగ నీతియౌనె, భూ
పాలుఁడు మేనయల్లుఁడు, సభాస్థలి నీవొనరించినట్టి యా
మేలు దలంచియైన నిను మేఁకొని పోవఁగరాదె? నిన్ననిఁ
దూలఁగజూచువాఁడె? ఘనదోర్బలుఁడే వడిఁ బిల్వ మాతనిఁ ॥

ఓరీ! దుష్టబుద్ధీ! నీశక్తిసామర్థ్యంబులఁ జూపుటకు,

సీ॥ వలనొప్ప ఘోరాహవస్థలియాగాని
ఛలములాడెడు ద్యూత శాలగాదు
ఖ్యాతికినెక్కు సంగరఖేలనముగాని
తాతయ్య! మాయజూదఁబుగాదు
పొలుపొంద ఘనశరంబులుగాని, నీవను
గతిఁ బడ నివి పాచికలునుగావు
నలువొంద దానవనాయకుల్ గాని మా
యలుబన్నఁగాఁ బాండవులునుగారు

గీ॥ ఔర! యీరీతి వెన్నిచ్చి పార మేర
యౌనె, పోవకు పోవకు మయ్య యెందు
పరుగువారిన నిను భంగపఱుప కింక
విడుతునని యెంచఁబోకు మెన్నఁడు దురాత్మ!

(తెరముకొనిపోయి, తిరిగి ప్రవేశించి దుర్యోధను నుద్దేశించి, కోపముతో) ఓరీ! సుయోధనా! దురాత్మా! కౌరవకులకలశబడబానలా! ఇంక నీవ చిక్కితివి. దూరమ్మున నిల్చెద వేల? రమ్ము. అల్ల దిగో! చూడుము. మీవారల యవస్థలఁ గనుము.

క॥ వీరలె నీతమ్ములు, మఱి
వీరలె నీమామ శకుని ప్రియుఁడగు కర్ణుం
డారయ వీరెల్లరు జము
వారికిఁ జననున్నవారు పార్థివచంద్రా!

వీరు నీకుఁ బరమాప్తులు కారా? ఇప్పుడే నీపరాక్రమముఁ జూపి వీరల విడిపించుకొని పోయెదవు రమ్ము—కదలవేమి?

గీ॥ అలిగి వీరల మర్దించు ♦ నపుడుగాక
సమయ మెయ్యది నీపరా ♦ క్రమముఁ జూప?
నిచటి కేతెంచి తెందుల ♦ కిప్పు డిట్టు
లలుక నుం తైనబూనక ♦ నిలుచు టేమి?

పాప మాదురాత్ములు కర్ణ శకుని లీల్గిరే! దుర్యోధనా! నీకింక దుర్యోచనలఁ గఱపువారెవ్వరు? ఇట్టి చెలికాండ్ర నెడబాసి యీావ సుధ నెట్లేలెదవు? ఇంకెట్లు మనియెదవు?——

క॥ మును పాండవులను మాయల
ననువొందఁగఁ గెలిచితనుచు ♦ ననయము విందుఁగా
జనవర! యిపుడటు సలుపన్
జనునే? శరములన గెలిచి ♦ చనవలెసుమ్మీ॥

నీదుర్మార్గముల నే నెఱుంగనని తలంచితివి కాబోలు. ఆహా! అట్టినీకిప్పు డిట్టి శాంతగుణంబు నావలనం గలిగె. ఓరోరీ!

చ॥ ధరణిప! యుద్ధమందు ననుఁ ♦ దాఁకెదనంచు పదిన్ దలంచినన్
గరిపురిపైపి నాపనిడి ♦ గ్రక్కున రమ్ము...
(తెరలోనికి పరుగునపోవుచు)...సుయోధనా! వడిఁగా
బకువిడ నేల? జూదమున ♦ బాండుసుతనూజులఁ గెల్చినట్టి ని
న్నరయఁగలాఁడె? ధాత్రి నొక ♦ డైన, బలాఢ్యుఁడ! పోకుపోకుమీ!

(తిరిగి ప్రవేశించి)

ఆహా! అయ్యది తరువా? దాని నాదుర్యోధనుండని భ్రమజెంది వచించుచుంటి నే. ఐననేమి. ఇప్పుడే వానికై పోయెదఁగాక!

(ద్రోణ, దుర్యోధనుల ప్రవేశము)

ద్రోణుడు——(ఆలకించి తలయూచి) కౌరవరాజేంద్రా! ఆ రాత్రించరుండాడెడు పరుషోక్తుల వినుచుంటివా? అతఁడొక తరువుంగని, నీవని భ్రమజెంది యట్లాడుచున్నవాఁడు. నిజముగ నిన్నే కన్గొన్న

నేమిసేయునోకదా? ఆహా! అతఁడుకూడ నిట్యేడకే పరువిడివచ్చు చున్నవాఁడు. ఇంకేల మన బిక్కపెగ్గలు?

చ॥ మనుజపతీంద్ర! నీయనుఁగు ♦ మామయవస్థను జూచితీవు; నా
దనుజుని భీషణాస్త్రతతి ♦ ఘాటియుఁగంటివి; వాని మాన్పఁగా
జనునె ధరిత్రినెవ్వరికి? ♦ సాగఁగనేర్చునె సాహసంబులిం
కను మది బీరముజ్జి విడిచి ♦ కౌరవకోటికి రక్ష సేయుమా॥

అది యెట్లంటేని, నీవిప్పట్టున నా రక్కసునితోడఁ జెలిమింజేయు టయె. అదిగాక వేఱొక తెఱవు గన్పట్టదు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము. నీవిటు లొనర్పవేని, కరిపురిపై నాస నేటితో సరియుని యెఱుంగుము. వీని సామాన్యునకంచరుండని తలంచితివి కాబోలు! ఈతం డాదశకంఠునంతటి మేటిసుమీ!

దుర్యో—(తలపంకించి, వంచి, తనలో) ఆహా! ఇంకెయ్యది తెఱవు? వీరిట్లు పుల్లవిగుపుమాట లాడుచున్నారే. ఇఁక కర్తవ్యమేమి? పుత్ర, భ్రాతృ, సుహృ, ద్బాంధవులెల్లరు నీరాశ్రించరుచే ఘాతిఁ గూలిరి. కావున, నిప్పట్టున వీరివచనానుసరణి నా యసురునితో నేస్తమొనర్చుటయే ప్రశస్తమని తోఁచెడిని. కాని వీని నెట్టులఁబల్కరింతు? కోపానలజ్వాలలఁ బర్వఁజేయుచు వచ్చుచున్నాఁడే! వీని నెవ్విధిఁ బ్రసన్నునింజేయఁజాలుదు? (ఆలోచించి) సరిసరి. ఇప్పుడొకయుక్తి తోఁచినది. అదిగో! రాక్షసుఁడు సమీపించుచున్న వాఁడు. ఎదురుగాఁ బోయెదగాక!

ఘటో—(ప్రవేశించుచు) దుర్యోధనా!

ఉ॥ మించినవేడ్కఁ బాండవుల ♦ మేదిని గూల్చెదనంచు నాత్మ నూ
హించి వనాంతరస్థలి క ♦ హీనపరాక్రమ మొప్ప వచ్చి, వే
కాంచితె కర్ణునిన్ శకునిఁ ♦ గాలునిపోల్చిలున కేగుచుండ, నో
వంచక! వారి వీడిచనఁ ♦ బాడియె, పోయెదు రమ్ము వారితోఁ॥

ఓరీ! చిక్కితివా! నీవింకెందుబోయెదవు?

దుర్యో—(ఎదురుగా బిరబిర జని కౌఁగలించుకొని) కుమారా! భీమ

నందనా! నీకిది న్యాయమా? నా సోదరులగు పాండవులపాటు విని, సైన్యసమేతుండనై వారలకు సాయపడఁ జనుదెంచు నాపైనా నీ సాహసము? కురుపాండవుల కొకభేద మున్నదా? మేమెల్లర మొక్కటియేగదా! పగతునివలె నీవిట్లొనర్పఁదగునా? శాంతింపుము. నా వచనముల నాలకింపుము.

వనచరులేరైన నీవనమ్మున మమ్మడ్డగింతురేమో యను తలంపున స్వసంరక్షణార్థము మేము రణభేరి మ్రోయించితిమి. అయ్యది విని నీవు మమ్ముల శత్రులఁగా నెంచి మాపై దాడివెడలితివి. అంత నేను నిన్నుంగని "తెలియనికతంబున నీవిట్లు వచ్చుచున్నాఁడవని యెఱింగియు" నా సైన్యంబుల మరల్పనైతి. అందులకు కారణంబొండుకలదు. అది యెద్దియన, "మీర లేకతమ్మున మా బోంట్ల సహాయంబునైనం గోరక, ధనముని పైకి వెడలుచుంటఁగని, మీరలు వారల సమరమ్మున నెదిరింపఁగల్గుదురా, అంతటి శరకౌశలంబు గలదా" యని సందియము వొడమ, "కానిమ్ము చూతము. ఇంటఁగెల్చి రచ్చఁగెల్వుమన్నటుల మనతో బోరి నిల్వఁగల్గినఁగదా నాయక్షుల నెదిరింపఁజాలుట" యని యూహించి నేనట్లొనర్చితి. ఇప్పుడు నా సందియంబు దీరె.

సీ॥ శౌర, కంటిని కంటి, కుమార! నీదు
బాహుబలమెల్ల; నేత్రపర్వంబుగఁ గంటి
దివ్యశస్త్రాస్త్రమహిమంబుఁ దెలిసికొంటి
భీమనందన! సంగ్రామభీమ! నేఁడు॥

నిక్కముగ నీ వొక్కరుండవే యాయక్షులఁ బొలియింపఁజాలుదువు. కుమారా! శాంతింపుము. ఈకల్లోలంబంతయుఁ గల్లయని భావింపుము.

ఘటో—(ఆశ్చర్యముతో) దుర్యోధనా! ఇదియేమి! అందిన జుట్టును అందనిచోఁ గాళ్ళను బట్టువానివలె నున్నాఁడవే! అన్నా! నిన్ను నమ్మఁజాల. (అని దుర్యోధనుని రెక్కల విరిచికట్టును.)

దుర్యో—కుమారా! రాత్రించరేంద్ర! అట్టి సందేహంబు లుడుగుము. నా వచనమ్ములు సత్యములని యెఱుంగుము. ఇంక మనమిట నేల యాలసింపవలయు! భీమసేనునికిం దోడుపడ వేగము పోవుదము రమ్ము. మున్ముందర మాయన్నయగు యుధిష్ఠిరుసమ్ముఖమ్మున కటిగెదము గాక! (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్రోణా—ఆహా! ఏమి నీనియుక్తి? ఇప్పుడుగదా సుయోధననామము సార్థకమయ్యె. కర్ణశకునిప్రముఖుల సేవదేర్చి వారినిఁగూడఁ దీసికొని పోయెదగాక! (నిష్క్రమించును)

(కర్ణాశ్వత్థామ ద్రోణాదుల ప్రవేశము)

ద్రోణా—మీర లిటురండు. (కర్ణాశ్వత్థాముల బిలుచును)

అశ్వ—రాధేయా! మజ్జనకుండు పాండవులతోఁ బోరొనర్ప దలంపవలదనియు, నటులఁ దలంచినఁ గీడుమూడుననియు, బలుతెఱంగులఁ జిలుకకుఁ జెప్పినటులఁ జెప్పినను నావంతయు సఱకుసేయక,

"ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యదు ♦ పాంసనుఁడు ౘకిన నెంత నాకు? భూ
మండలిలోన నన్నెదిరి ♦ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁ డున్నె? నీ
భండనమందు నిల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పసు పాట్లుచూడు, వే
దండపురాధినాథుదరిఁ ♦ దత్తరమొందుచుఁ బల్కనయ్యనే!"

అని ప్రగల్భములాడిన నీ విప్పు డిట్టుల తలపోసికొనియెద వేమి?—ముందు వెనుక లారయక,

ఉ॥ మాటలుపెక్కు నేర్చితని ♦ మమ్ముల నోట వచింపరానటుల్
మాటికిమాటికి వదర ♦ మాన్యతిగల్గెనె; మద్వచస్సు తా
టోటనియెంచి తిప్పుదు; ఘటోత్కచుసాహస మిప్పుడైన నీ
పాటిదటంచుఁ గాంచితివె? ♦ స్వానుభవంబున సూతపుత్రకా!

ఔరా! "తడిసిగాని గుడిసెగట్టడు, తగ్గిగాని మొగ్గ"డను లోకోక్తి రిత్తదగునా? ఎవ్వండేని తన్ను మించి చరించువాఁడు పరిభవం

బందకుండునా? పాపము! నీకెట్టి గర్వభంగము సంప్రాప్తించె. ఏల నీవీలీలఁ దలపోసికొనియెదవు? గతజలసేతుబంధనమేల? ఇఁకనైన బుద్ధిగలిగి నలువురతోఁపాటు నీవును నడువుము.

కర్ణు—(తనలో) ఆహా! వీఁడు నాశరీరము చిరుగులువడ కఱకుటమ్ములఁ బోలు పలుకులాడుచుండెనే? ఏమి నాబ్రదుకు?

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(ధర్మజ. నకుల, సహదేవ, ద్రౌపదులును, ఘటోత్కచుండును, ద్రోణ, కర్ణా, శ్వత్థామ, కృపాచార్య, శకుని, దుర్యోధనాదులును ప్రవేశము.)

(శంఖధ్వని వినఁబడును)

నకు—(ద్రోణునితో) వింటిరా, ఆశంఖానినాదము. అల్లదిగో! దుర్వార శౌర్యగర్వితారిమదేభకంఠీరవుఁడును, భీమబలాఢ్యుండు నగు భీమసేనుండు.

గీ॥ వసుధ తల్లడమందంగఁ ♦ బాఁపఱేఁడు
కదల, దారలు డుల్ల, ది ♦ క్కటము లదర
నాదికూర్మంబు మదిఁ జెడి ♦ యడర నదిగొ
శంఖనినదంబు సేయు ని ♦ శ్శంకనిపుడు॥

కావున నిపుడే కదనంబునకుఁ గడంగుచుండనోపు! సత్వరమున నరిగెదము గాక!

(అందరు ముందుకు నడతురు.)

ధర్మ—గురువర్యా! మన మిపుడు కదనరంగము సమూపించినారము. (ఒక దిక్కు జూపి) ఆచార్యా! అల్లదిగో! దూరంబున మన వైపునకు నాతురతతోఁ బఱతెంచు పురుషుఁ డెవ్వఁడై యుండనోపు?

ద్రోణా—ధర్మనందనా! ఆతఁడు భవత్సహోదరుండగు నర్జునుండుగఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు.

ధర్మ—(వికసితవదనుండై) నాకును నట్టులనే తోఁచెడిని.

అర్జు—(ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్‌భవ!

అర్జు—(ద్రోణునిఁగని) గురువర్యా! భవచ్ఛిష్యుఁడిదే మ్రొక్కుచున్నవాఁడు. (పాదములకు మ్రొక్కును.)

ద్రోణా—దిగ్విజయోస్తు! లెమ్ము. (లేవదీయును.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా!

క॥ కవ్వడి! యిచ్చోట దురమని
యెవ్వనిచేఁ దెలిసికొంటి ♦ వింద్రుని సభలోన్;

అర్జు— ఎవ్వండగు? నారదుఁడే
నవ్వడి యెరిగించె నాకు ♦ సాకల్యముగన్॥

ధర్మ—ఆహా! నారదమహామునీంద్రుఁడు కడు వందనీయుండు. సరియకాని యింకఁ గర్తవ్యమేమి? ఈదిక్కునం జని మనసోదరునిం గలిసికొందము రండు. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(భీమ, నలకూబర, మణిభూషణుల ప్రవేశము.)

నల—ఓరీ, నరనాథాధమా!

ఉ॥ చోరునిభంగి మాసరసిఁ ♦ జొచ్చి, భయం బిసుమంత లేక, త
న్నీరజముల్ గ్రహింపఁదగు ♦ నే? దురితాత్మక! యోవిహీన! నీ
తీరునుఁగాంచి కూడదని ♦ తెల్పిన మావనపాలకావళిన్
గ్రూరతఁ దుంచివైచితివి; ♦ క్రూర! నిముష్ మవనీయ నాయమే?

భీమ—ఓరీ, తులువా!

గీ॥ తులువతనమున నీవాడు ♦ పలుకులకును
దగిన ప్రతిఫలమందెదో ♦ పొగరుబోతి!

యీసరసిఁజొచ్చి, పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే? యట్లు దలపంగ ♦ సరియె నీకు?

నల—ఓరీ, బాలిశా!

గీ॥ మానసరసిఁజొచ్చి పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే కాదె? నీవెంత ♦ సాహసివోరా?
పరులసొత్తుల ననుమతి ♦ వడయ కెపుడు
గొనుట చౌర్యంబుగాదె యో ♦ క్రూరకర్మ!

భీము—ఏమేమీ? ఆకొలను నీయదియా? అందలి సరసీరుహంబులఁ గొనుట చౌర్యమా? చాలు! చాలు!

శా॥ ఈతీరెందువచింపఁబోకు మధమా! ♦ యీపర్వతప్రాంత సం
జాతంబై చను నిర్ఝరీజనిత కా ♦ సారంబు నీవంచు ని
ర్భీతింబల్కెదె దుష్టచిత్త! యది నీ ♦ విత్తంబునం గొంటె? నీ
తాతల్ దానిరచించినారె? యితరుల్ ♦ దాకంగరాకుంటకున్॥

ఆసరసిపై నీకెట్టిస్వాతంత్ర్యముకలదో యితరులమగు మాకును నట్టి స్వాతంత్ర్యమేకలదు. ప్రకృతినిర్మాణముల కందఱు సమానస్వతంత్రులేకదా? కావున నీవింక జంకుమాని దొంగతన మనఁగడంగితివేని నీకెక్కుడింక దక్కునని యెఱుంగుము.

నల—చాలుఁచాలు—

మణి—ఆహా! ఈతఁడు గొప్పశాస్త్రజ్ఞుని తెఱంగుసం గన్పట్టుచున్నాఁడు. దీనింబట్టిచూడ "నాకంటపడినదిగాన నది నాయది" యను నూతనధర్మం బాచరణలోనికిందెచ్చు సచ్చరిత్రునిభంగి నున్నవాఁడు.

నల—మానవాధమా! మావనముంబ్రవేశించి, యందలిచిత్రంబుల నేత్రపర్వంబుగఁగాంచి, వచ్చినత్రోవం బోవక, తన్మధ్యస్థకాసారం బుంజొచ్చి, కలంచి, యందలి కమలంబులఁగొనుచుండ, నీకది తగదనియన, గొలంకే నాయది యనగడంగితివా? ఎంత మదోన్మత్తత నున్నాఁడవు? చాలుచాలు. తుచ్ఛుఁడా! ఇట్టిపిచ్చిప్రేలుడు లికఁ గట్టి

పెట్టియిచ్చోటువిడి, తక్షణంబ చనకుంటి వేని, నీప్రాణంబులు నీకింకఁ దక్కవని యెఱుంగుము.

భీము—యాత్త్వాధమా!

క॥ ముక్కడి! యేమంటివి? నీ
జక్కులబలములను కలని ♦ జక్కాడిన నా
యుక్కు నెఱుంగవు; మఱి నీ
వెక్కడు బల్లిదుఁడవో కొ ♦ యెల్లరకంటెన్!

నల—ఓరీ దంభప్రలాపా!

ఉ॥ వేదురుఁబట్టిన ట్లిటులఁ ♦ బ్రేలిన నాగదతోడ నిన్నిదే
మోది, ఖరార్కసూనుపుర♦ముఁ వడిఁ జేర్చెద, దుర్మదాంధ!

భీము—యాత్త్వాధమ! నీగదన్ దుర్మిటిని ♦ జక్కఁగఁ జేసి, నిన్ వధింపగాఁ
బోదమటంచు నాగద ప్ర ♦ మోదముఁ జెందెను రమ్మురమ్మికన్॥

ఓరీపారుబోతా! పోరికిఁ దారసిలుము. నీకండకావర మడంచు వాఁడరమ్మ!

నల—ఇదిగో! వచ్చితి. కాచికొమ్ము.

మణి—(నలకూబరున కడ్డమువచ్చి) మహారాజా! ఈసామాన్య నరాధముఁనితోఁ బోర నేఁజాలనా? ఒక్కత్రుటికాలంబున నిర్జించివచ్చువాఁడ. చూడుము నా రణప్రావీణ్యము.

నల—మంచిది పొమ్ము.

మణి—ఓరీ! నరుడా! నన్నుంగెలిచి తరువాత మా మహారాజుపైకిఁ బొమ్ము. (తనలో) ఏమీ! ఈనరుఁడు సామాన్యునివలె గన్పట్టడయ్యె. ఇట్టి భీమబలాఢ్యునితోఁబోరి నే జయమందఁగలనా? వట్టిమాట. ఒకవేళ నే జయమందితినిపో, నాకు సర్వసైన్యాధిపత్యపదవి తప్పక సిద్ధించును. అందునకు సందియంబులేదు. కాక, నేనోటువడినను మా మహారాజున కొకవిధమున సాయముజేసినవాఁడ నే యగుదును. అదెట్లంటేని, నాతోఁ బోరుసల్పుటచే నీనరుం డలసటఁజెందక

మానఁడు. అప్పుడీతని మామహారాజు గెల్చుట మిక్కిలి సుల
భము. (ప్రకాశముగా) నరుఁడా! సిద్ధముగా నుంటివా?

భీము—మంచిది రమ్ము. (ఇరువురును కత్తులతో యుద్ధమొనర్తురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరముననిల్చి తనలో) వహావా! నాకెట్టి విందు
లపై విందులు జరుగుచున్నవి? నిన్ననే ఘటోత్కచునకును గౌరవుల
కును జరిగిన ఘోరసంగ్రామంబున నాకొక గొప్పవిందు జరిగినది.
ఇప్పుడియ్యెడ నింకొకటిగూడ సమకూడనున్నయది. కావున నిప్పుడే
చని కాల్యకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని కృతస్నాతుండనైవచ్చి
విందారగించెదఁగాక. (నిష్క్రమించును)

భీముఁడు—(మణిభూషణునితో) ఓరీ! యీతూరి నీయసువులఁ బాసె
దవు చూడుము.

(గదాయుద్ధము చేయును, మణిభూషణుఁడు పడిపోవును)

భీముడు—(నలకూబరునితో) ఓరీ! యక్షాధమా! ఇంక జూచెదవేల?
నీవ చిక్కితివి రమ్ము.

నలకూ—ఓరీ, నీచమానవా! నీవేల యకారణంబుగ దురంబునకు
దొరకొని బ్రాణంబులఁ బాపుకొనెదవు? మనసెంచితివేని తప్పు
జేసితినని యొప్పుకొనుము. నీకభయదానం బొసంగి, నిన్ను మన్నించి
పోనిచ్చువాఁడ. కాదేని,

మా॥ ఘోరతరంబగు మార్గణముల్ గొని♦కూలఁగనేసెద జూడుము నిన్

భీముడు—అట్టులనా? చాలు చాలు.

మేరుసమాన బలాఢ్యుల నెందర ♦ మేదినిఁ గూల్చితి దానవులన్
వారలకంటె భుజాబల విక్రమ ♦ వంతుఁడవే నను మార్కొనఁగా
నోరి, ప్రగల్భము లాడఁగఁబోకు మ♦దుగ్రగదాహతిఁ ద్రుంచెద నిన్

నల—భూరిపరాక్రమవంతుఁడ నన్నును♦బోల్చెదె నీచనిశాటులతోన్
వారలఁగెల్చితినంచు ననున్ గెలు ♦ వన్ గలవే? తులువా! కలనిన్

భీమ—వారలగెల్చుటకంటె నిన్నుఁ గెలు ♦ వఁగ సులభంబుసుమా కనుమా
ధీరుఁడనంచుమదింగొనుగర్వము ♦ ద్రెంచెద, మ్రించెద, మించెదనిఁక॥

(అని యిరువురు గదలద్రిప్పుచు యుద్ధముచేయుదురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరముననిల్చి, తనలో) ఆహాహా! ఏమివిందు లేమివిందులు! సౌగంధిక కుసుమాధారంబున నాటిన కలహంపు మొలక పెరిగి, పెద్దదై యిప్పటికి రెండుపంటలుపండి, నాకడుపు నిండించి నాకు సంపూర్ణముగఁ దృప్తినొందించినది. చాలును. ఇప్పటికే పొట్టయుబ్బిపోయినది. ఇంక దురాశకుఁ బోయితినా, గణపతికడుపువడువున విచ్చిపోవును. కావున నింక కలహంబు సమయింపఁజేయఁ జూచెద.

(నిష్క్రమించును.)

బ్రహ్మ—(ప్రవేశించి తనలో) ఈఘోరసంగ్రామంబుఁ జూడ నింతటితోఁ ముగియునట్లు గన్పట్టదు. దీని నిట్టులనే విడిచిపుచ్చితినేని నారదుండు సెప్పినట్లు, క్రమక్రమంబుగఁ బాండవపక్షపాతియగు కమలాక్షునకును, కుబేరపక్షపాతియగు ననలాక్షునకును గయ్యంబు పొసంగకమానదు. ఈశివకేశవులకు బోరు దాఁకిలిన లోకంబులెల్ల జీకాకునొందు. కావున నిప్పుడే వీరి సమాధానపరుపవలయు.—(పరుగున వారలమధ్యకు వచ్చి) వాయునందనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కుబేరకుమారా! ఏమి యీతెలియమితనము? ఒక్కనీరజంబుకై మీరీతీరునఁ బోర మేరయగునా? నలకూబరా! ఈతఁడు సామాన్యనరుండని తలంచితివి కాఁబోలు. ఈతండయ్యనిలతనయుండుసుమా! మఱియునీకాప్తకోటిలోనివాఁడును నగు. ఎట్లంటేని,

గీ॥ తొల్లి శంభుండు శాంబరీ ♦ భిల్లుఁడగుచు
సూకరనెపంబునను వీని ♦ సోదరుఁడగు
ఫల్గునునితోడఁ బోరి, య ♦ వ్వానిపటిమ
కలరి, పాశుపతంబిడి ♦ చెలిమిఁ జేసె॥

(ధర్మరాజాదుల ప్రవేశము)

ధర్మజ—గంగానందనా! రణరంగమునకు వచ్చినారము. (ఆశ్చర్యముతో) ఏమది! పోరుచల్లారినట్లున్నదే? అకన్పట్టు నలుమోములవాఁడెవ్వండై యుండు; కమలగర్భుఁడు కాఁడుగదా?

భీష్మ—ధర్మనందనా! సందేహమేమి! విరించియేసుమా! భీమనలకూబరుల సమాధానపరుప వచ్చినట్లున్నయది. మనమును జని, వనజభవుని దర్శించి, జన్మసాఫల్యత నొందుదము. తొందరగ రండు.

అందరును—(చతుర్ముఖునిఁ జేరి) సరస్వతీశ! తాత! నమస్కృతు లొనర్చుచున్నారము.

(అని పాదములకు మ్రొక్కులిడుదురు)

బ్రహ్మ—కళ్యాణ్! కళ్యాణ్!

ధర్మజ—తమ్మిచూలీ! భవద్దర్శనసుకృతమ్మున మాదృశ పతితజనమ్ముల జన్మమ్ములు కిల్బిషహరమ్ములై, పావనతరమ్ములయ్యె.

బ్రహ్మ—మంచిది. (నలకూబరునిఁజూచి) నలకూబరా! హేమసుమమ్ముల నీభీమసేనునకొసంగి వాని సంతృప్తుంజేయుము. మఱియు నీధర్మరాజాదులకును స్వాగతంబొసంగుము.

నలకూ—చిత్తము. (లోనికేగి పూలఁగొనివచ్చి) అనిలనందనా!

ఉ॥ రమ్ము ప్రభంజనాత్మజ! కరమ్ము మనమ్మునఁ గ్రమ్మునిమ్ము నే
స్తమ్ము; దురమ్ములందలి విధమ్మును నీస్మరణమ్మునుండి పోఁ
జిమ్ముము; మిమ్ముఁ గంజభవుఁ జెన్నలరారఁగ నేడుజూచు భా
గ్యమ్ము నొసంగినట్టి కనకాబ్జము లియ్యవె కొమ్ము సమ్మతిన్॥

భీముడు—(అందుకొని) యక్షాధినాథా! భవాదృశ పుణ్యసత్తములతోడ నేస్తమ్ము సంప్రాప్తమ్మగుటు గడు ముదమ్ముఁ జెందితి. మిత్రునిగ గన్గొనినందులకు మీకు నా యనేకాభివందనములు.

నలకూ—ధర్మనందనా! గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీపస రసీరుహనెపమ్మున మిమ్మందరఁ సందర్శింపఁ గల్గినందులకుఁ గడు సంతసిల్లుచున్నాఁడ. మీకందర కిదే నాస్వాగతము.

ధర్మ—భక్తిపూర్వకముగ గొంటిమి. బ్రహ్మానందభరితుల మైతిమి.

భీము—(ధర్మజునియొద్ద కేగి) అన్నయ్యా!

క॥ మన్నింపుడు దురితాత్ముఁడ
నన్న! ననున్, ముందు వెనుక ♦ లారయక యె, మీ
రెన్ని తెఱంగుల దెలిపిన
నన్నియు విననట్టిఫలము ♦ నందితి ననఘా॥

(పాదాక్రాంతుఁడగును)

ధర్మ—(లేవనెత్తి) సోదరా! ఇదియంతయు దైవయోగము. దాని కెవ్వరేమి సేయఁగలరు? "బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ" అను నార్యోక్తి నెఱుంగవా?

భీము—(ఆతురతతో) పాంచాలరాజనందనీ! యిటురమ్ము. (ముందునకు లాగికొని, పుష్పములఁదీసి)

ఉ॥ అంగన! నీవు నేను వన♦మందు విహారసుఖాబ్ధి మున్గుచో
రంగుగ నీకొసంగిన వ♦రంబున కత్తఱి నింగినుండి మేల్
బంగరుపువ్వొకండు ధర ♦ పైఁబడ, నంది, ముదంబుజెంది, క
న్నంగవకద్ది, తెమ్మని న♦నున్ దగఁగోరవె యట్టిక్రొన్ననల్॥

ఉ॥ నీరజనేత్రి! యెవ్వి నను ♦ నీవనుగన్, రఘురామ పాదపం
కేరుహ భృంగమైతనరు ♦ కేసరిపుత్త్రుఁ, గుబేరసూను, వా
ణీరమణీమనోహరుని ♦ నెమ్మిగనుంగొను భాగ్యరాశిఁ జే
కూరిచె, నట్టి తమ్ములివె ♦ కొమ్ము మనమ్ములరారఁ గొమ్మరో॥

(అని పూవులనిచ్చును)

ద్రోప—(తలవంచుకొని యుండును)

బ్రహ్మ—ద్రుపదరాజనందనీ! నీ వింకెద్దియైనఁ గోరుము.

ద్రోప—వాణీప్రాణధవా! తమ కరుణాకటాక్షవీక్షణముదక్క యితర మేనొల్ల.

సహ—(ముందునకు వచ్చి) కమలసంభవా! అట్లైన నీ భరతవాక్య మగుఁగాక!

గీ॥ వర్షముల్ కుంభవృష్టిగ ♦ వరలు గాక
ధాత్రి సస్యసమృద్ధమై ♦ తనరు గాక
జగతిజనములు సుఖులయి ♦ నెగడు గాక
ప్రభువు లన్యోన్యమైత్రిని ♦ బఱగు గాక॥

అందరు—తథాస్తు! తథాస్తు!

గద్య—ఇది శ్రీరమారమణ కరుణారసప్రసాదిత ప్రాప్తకవిత్వ, హారీత సగోత్రపవిత్ర, శ్రీమత్కర్లపాలెము వంశపయఃపారావార రాకా సుధాకర కామయామాత్యపుత్ర, సుకవిజనవిధేయ కోదండరామ నామధేయ ప్రణీతంబయిన భీమప్రతిజ్ఞయను నాటకము సర్వము సంపూర్ణము.

మంగళమహా శ్రీశ్రీశ్రీ



ఈ గ్రంథకర్తచే రచింపబడిన యితర గ్రంథములు



1 కవిత్వతత్త్వము:—ఛందస్సు నేర్చుకొన బ్రయత్నించువారికిగురుప్రాయమైనది. ఇతరుల సహాయము లేకయే దీనిని జదివిన కవనము జెప్ప చక్కనిశక్తి యలవడును.

దీని వెల అ. 8.

2 కాంత:—బాలికలు నేర్చుకొనదగిన చక్కని నీతులుగల పద్యకావ్యము. పఠనీయగ్రంథముగ మద్రాసు టెక్స్టుబుక్కు కమిటీ వారిచే సంగీకరింపబడినది. ఆరుకూర్పు లందినది.

వెల అ. 2½.

3 శివరాత్రిచరిత్ర:—శివభక్తుల కుపయుక్తము. శివలింగోద్భవ చరిత్రము విపులముగ గలదు.

వెల అ. 1.

14901